

نەشرگە تەييارلىغۇچى: ئابلىمىت ئەھەت بۆگۈ

تۆرتۈنچى فەسل

زالىم ۋە جاھىل، فاسىق پادىشاھ زىكرىدە

[25. ت] ئادىل پادىشاھ كۆزگۈدۈر ۋە بۇ ئانىڭ ئۈچاسىدۇر. ئول يارۇق سۇبھ ۋە بۇ ئانىڭ قاراڭغۇ كېچەسىدۇر. زۇلۇم ئانىڭ كۆڭلىگە مەرغۇب ۋە فىسق ئانىڭ خاتىرىغە مەھبۇب. مۇلك بۇزۇغلۇغىدىن زەمىرغە جەمئىيەت ۋە ئۇلۇس پەرىشانلىقىدىن خاتىرىغە ئەمنىيەت. ئاباد ئۇلار زۇلمىدىن ۋەيرانە، كەبۇتەر تاقچەلەرى چۇغزلارغە ئاشيانە. بادە سېلى بەزمىدە تۇغيان قىلىپ، ئول سەل مۇلك مەئمۇرلارىن ۋەيران قىلىپ. سۇۋچى خانەسىغە فەرش - مەسجىد رەۋاقى تۆكۈلگەندىن ۋە كۇپلەرى باشىغە خىشت مىھراب تاقى يۇمرۇلگەندىن. ئەكسەر قان تۆكمەك

تۆتىنچى پەسل

زالىم، جاھىل ۋە پاسىق پادىشاھلار زىكرىدە

[25. ي] ئادىل پادىشاھ يالتىراپ تۇرغان ئەينەك؛ زالىم، جاھىل ۋە پاسىق پادىشاھ بولسا، ئۇ (ئەينەك) نىڭ ئارقا تەرىپىدۇر. ئۇنىڭ بىر تەرىپى سۇبھىدەك يورۇق بولسا، يەنە بىر تەرىپى گويا كېچىدەك قاپقاراڭغۇدۇر زۇلۇم قىلىش ئۇنىڭ كۆڭلىگە مەرغۇپ (يېقىملىق بىلىنىدۇ)، ئەخلاقسىزلىق بۇزۇقچىلىق ئۇنىڭ تەبىئىتىگە مەھبۇب (دوست بىلىنىدۇ). مەملىكەتنىڭ تىنچسىزلىقى ئۇنىڭ دىلىغا ئارام بېغىشلايدۇ، جەمئىيەت ۋە خەلقنىڭ ۋەيرانلىقى ئۇنىڭ كۆڭلىگە خاتىرجەملىك ئاتا قىلىدۇ. ئاۋات

① بېشى ئۆتكەن ساندا.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

جايلار ئۇنىڭ زۇلمىدىن ۋەيران، كەپتەر ئۇۋلىرى ھۇۋقۇشلارغا ماكان.

زالىم، جاھىل ۋە پاسىق پادىشاھلارنىڭ بەزمىسىدىكى مەي ـ شارابتىن ھاسىل بولغان سەل مەملىكەت ئاۋاتلىقىنى ۋەيران قىلىدۇ. چۈنكى، ساقىيلارنىڭ ئۆيىگە ياتقۇزۇلغان خىش مەسچىت راۋىقىدىن قومۇرۇۋېلىنغان؛ مەي ئىدىشلىرىنىڭ ئاغزىنى ياپقان خىش مېھرابنىڭ ئەگمىسىدىن سۆكۈۋېلىنغان. كۆپ قان تۆكۈش

[26. ت] ئۇلارغە پېشە، كىمكى جانى بار ئاڭا ئەندىشە. ئەگەر شۇربغە مەشئۇف، كويۇ كوچىدە مۇسۇلمانلارغە مەخۇف. ئەگەر فاسىق بولسە بەدئەفئال، ئەھلى ئەيالىغە ئاندىن بېيمۇ نەكال. ئەگەر ستىمزوروي بولسە خۇدراي، مۇشفىق نەۋئىسى جانىغە ۋاي !

ئۆز ناشايىشتى ئۆز ئالىدا خوب ۋە ئەل مەقبۇلى ئاڭا مەردۇد ۋە مەئيۇب. كۆپ خىزمەت ئاز سەھۇ بىلەن ئالىدا نابۇد①، كۆپ ھەق، ئاز خەتا بىلەن نامەۋجۇد. خەتا رايى ئوك كەلمەسە، دەخلىسىزلەرغە شىركەت، بەلكى خەبەرى يوقلارغە تۇھمەت. ھەيات سۈيىن ئاغۇ دېسە، مۇسەللەم تۇتماغان گۇناھكار؛ قۇياش يۇزىن قارا دېسە، تەھسىن قىلماغان تىيرە روزگار.

[26. ي] ئۇلارنىڭ دائىملىق ئادىتى، شۇڭا جېنى بارلىكى ئادەم ئۇلاردىن ئەندىشە قىلىدۇ. ئەگەر ئۇلار مەي ئىچىشنى باشلىسىلا، كوچا ـ كويلاردا يۈرگەن مۇسۇلمانلارغا قورقۇنچ ـ خەۋپ يېتىدۇ. ئەگەر خۇلقى بۇزۇق ۋە ياماق تەبىئەتلىك بولسا، خەلقنىڭ خوتۇن ـ قىزلىرىغا ئۇنىڭدىن خەۋپ ـ خەتەر (يېتەر)، ئەگەر ئەدەپسىز ۋە ئۆز بېشىمچى بولسا، شەپقەتلىك نەۋائىينىڭ جېنىغا ۋاي !

بۇنداق زالىم، جاھىل ۋە پاسىق پادىشاھلارنىڭ بولمىغۇر ئىش ـ قىلىقلىرى ئۆزلىرىگە ياقىدۇ، ئەمما ئەل ـ خەلقە ياققان ئىش ئۇلار ئۈچۈن يېقىمسىز ۋە ئەيىب سانىلىدۇ. بىراۋنىڭ ئىشلىگەن خىزمەتلىرى ئۇنىڭ ئالدىدا ئازغىنە سەۋەنلىك تۇپەيلى يوققا چىقىرىلىدۇ؛ ھەق ۋە راست گەپ ئازغىنە خاتالىق تۇپەيلى ئۇلارنىڭ نەزىرىدە پۈتۈنلەي يالغان. ئۆزلىرىنىڭ خاتا پىكرى ئوك كەلمىسە، بۇنىڭ ئۈچۈن ئالاقىسى يوق ئادەملەرنى جاۋابكارلىققا تارتىدۇ؛ ھەتتا خەۋىرى يوق ئادەملەرگىمۇ تۆھمەت قىلىشىدۇ. ھاياتلىق سۈيىنى ئوغا دېسە، تەن ئالمىغان كىشى گۇناھكار بولىدۇ، قۇياش يۈزىنى قارا دېسە، ئاپىرىن ئېيتمىغانلار قارا يۈز قىلىنىدۇ.

[27. ت] ئۆز جانىدىن② قەتەرنىڭ دەرياچە ھۇرمەتى ۋە زەررەنىڭ بەيزاچە قىيمەتى. ئەل تەرەققىدىن مالى ئالەم، ئانىڭ نەزەرىدە بىر قارا پۇلدىن كەم ۋە فىدا قىلغان جانى ئەزىز، ئانچە يوقكەم، بىر پەشىز. قارا قۇزغۇننى ئاق تۇيغۇن دېسە، قازنى ياخشى ئالۇر دېمەگەن مۇقەسسىر ۋە يارۇق تۇننى تىيرەن تۇن دېسە، سۇھا كۆرۈنەردۇر دېمەگەن مۇدبىر.

چىن دەر ئەلگە جان خەتەرى، خەيرغە دەلالەت قىلغۇچىغا ئۆلۈم زەرەرى. ھەق ئانىڭ قاشىدا باتىل، خەرەدمەند ئانىڭ ئەقىدەسىدە جاھىل.

ئەلدىن كۆڭلى كىينەسى، مەخفىي خەزىنەسىنىڭ دەفىنەسى. قەتل ئۇچۇن جان بەرمەك شىئارى، ئەل مالۇ جانىغە قەسد ـــ شىكارى. بۇ يامان پادىشاھكى،

[27. ي] ئۆز پايدىسى ئۈچۈن قەتىنىڭ ھۆرمىتى دەرياچە ۋە زەررىنىڭ قىممىتى قۇياشچە. ئەلنىڭ ئالەمچە مال ـ بىساتى ئۇلارنىڭ نەزىرىدە بىر قارا پۇلدىن قەدىرسىز، پىدا قىلغان ئەزىز جانلىرىنىڭ پارچە تىينىچلىك قىممىتى يوق. ئۇلار قارا قۇزغۇننى ئاق تۇيغۇن (شۇڭقار) دېسە،

① بۇ سۆز قولىيازمىدا «نامۇد» دەپ كۆچۈرۈلۈپ قالغان، تۈزىتىپ ئېلىندى.
② بۇ سۆز قولىيازمىدا «جانىدىن» دەپ كۆچۈرۈلۈپ قالغان، تۈزىتىپ ئېلىندى.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئۇيغۇر كىتاب توري

«غازنى ياخشى ئالىدۇ» دېمىگەن ئادەم ئەيىبدار؛ يورۇق كۈننى[1] قاراڭغۇ كېچە دېسە، «سۇھا[2] يۇلتۇزى كۆرۈنۈۋاتىدۇ» دېمىگەن كىشى گۇناھكار.

چىن ـ راست سۆزلىگۈچىلەر جان خەتىرىدە، ياخشىلىققا دالالەت قىلغۇچىلار ئۆلۈم خەۋپىدە. ھەقىقەتەن ئۇنىڭ ئالدىدا يالغان، دانالار ئۇلارنىڭ نەزىرىدە نادان.

(نادان، جاھىل ۋە پاسىق پادىشاھنىڭ) خەلققە نىسبەتەن كۆڭۈلدىكى ئاداۋىتى مەخپىي خەزىنىسىدىكى يوشۇرۇن بايلىقى. قەتل ئۈچۈن جان بېرىش ئۇنىڭ شوئارى، ئەلنىڭ مال ـ جېنىغا قەست قىلىش ئۇنىڭ ئوۋ شىكارى. بۇنداق يامان (ناچار) پادىشاھنىڭ

[28. ت] بولغاي ۋەزىرى ھەم يامان. ئاندىغكى، فىرئەۋن نەيابەتتە ھامان. نەزم:

ئويلەكسىم شەھبازغە بولغاي مەدەكا جەئفەرى،
ياۋۇماي ئول خەلقغە تائۇن ھەم ئولغاي بىر سەرى.

تەكرى مۇنداغ بەلالارنى ئەدەم چاھىدىن ۋۇجۇد تەختىگە كەلتۈرمەسۇن. يوقلۇق زىندانىدىن بارلىق شەھرىستانىغە يەتكۈزمەسۇن.

بەشىنچى فەسل

ۋۇزەرا زىكرىدە

ۋەزىر ۋىزىردىن مۇشتەقدۇر، بۇ فىئىل ئانىڭ زاتىغە ھەقدۇر. بۇ ئىشنى پىسەندىدە قىلغان ئاسەف ئىبرەمشكىم، نىگىنى نەقشىدە «قەددەرەھۇمەللاھۇ مەن ئەنسەفە» ئىبرەمش. ھەمانا، ئاسەفكى باردى، ئىنسافنى ئالىپ باردى ۋە ئىنساق گەۋھەرىن بۇ نائىنسافلار ئاراسىدىن چىقاردى. كىشى ئۆزىن

[28. ي] ۋەزىرىمۇ بولسا، بۇ خۇددى فىرئەۋنىنىڭ ئورۇنباسارى بولغان ئوخشاشتۇر. نەزم:

بۇ خۇددى لاچىنغا زەھەرلىك قارا يىلاننىڭ يارەمچى بولغىنىدەك ياكى خەلقە بىر ياقتىن ۋابا، يەنە بىر ياقتىن تاۋۇن كېسەللىكى يۈزلەنگەندەك ئەھۋال.

تەكرى بۇنداق بالالارنى يوقلۇق قۇدۇقىدىن مەۋجۇتلۇق تەختىگە يېقىن كەلتۈرمىسۇن، يوقلۇق زىندانىدىن بارلىق شەھرىستانىغا يەتكۈزمىسۇن.

بەشىنچى پەسىل

ۋەزىرلەر زىكرىدە

ۋەزىر سۆزى «ۋىزر» (گۇناھ) سۆزىدىن كەلگەن. بۇ ھال ئۇنىڭ (ۋەزىرنىڭ) تەبىئىتىگە تولىمۇ ماس ۋە لايىقتۇر. بۇ ئىشنى، يەنى ۋەزىرلىكنى ياخشى قىلغان كىشى سۇلايمان ئەلەيھىسسالامنىڭ

① قولىيازمىدا «تۇن»، مەنە ئىتىبارى بىلەن «كۇن» دەپ پەشمە قىلىندى.
② سۇھا ـــ ئەڭ خىرە كۆرۈنىدىغان يۇلتۇزلار توپى.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

ۋەزىرى ئاسەف بولۇپ، ئۇ ئۇزۇكىگە: «ئىنساپلىق كىشىگە ئاللا رەھمەت قىلىدۇ» دېگەن ئىبارىنى نەقىشلەپ قويغانىكەن. ئاسەف دۇنيادىن كېتەر چاغدا ئىنساپنى ئۆزى بىلەن بىرگە ئېلىپ كەتتى ۋە ئىنساپ گۆھىرىنى نائىنساپلار ئارىسىدا قالدۇرمىدى. كىشى ئۆزىنى

[29. ت] ئەگەرچە يەلدەك ھەريان سالغاي، ئاسەفنى بۇ خاكداندا قايدىن تاپالغاي. دەھر ئېلىدە بىرەۋكى ئاسەف نىھاددۇر، ئول بىلگەيكىم، سۆلەيمان تەختى بەربادۇر.

بۇ زالىملار مۇلكىنى بەرباد بەرگۈچىلەردۇر ۋە مۇلك ئەھلى يىغىشتۇرغانلارنى بەرگۈچىلەردۇر. ئەۋلا ئولكى، بۇلار زىكرىدە خامە سۇرمەگەي ۋە بۇ خامەدەك قارا يۈزلۈكلەر ئاتىن قەلەم تىلىغە كەلتۇرمەگەي. زەھر بېرىپ بىمارنى ئۆلتۈرگۈچى تەببلىق بۇلارغە بولسۇن نەسىب، زور بىلە ئۆلتۈرگۈچى تەبىب ياخشى بۇلار كۆرە تەرك تەبىب.

بۇ ئىككى خەيلدىن ھەربىرى مارى ئەفئى ۋە شاھغە ۋاجىبدۇر بۇلارنىك دەفئى. بۇلار جۇملەسى چايانلار ۋە خەلايىقغە يەتكۈرۈر زىيانلار ۋە كىلكىلەرى نۇكى ئەقرەب نىشى،

[29. ي] شامالدەك ھەر تەرەپكە ئۇرغان بىلەن، ئاسەفنى، يەنى ئاسەفتەك ۋەزىرنى بۇ دۇنيادا نەدىنمۇ تاپالىسۇن ! ئەگەر دۇنيا ئەھلىدىن بىرەر زات ئاسەف سۇپەت دېيىلىدىغان بولسا، بىلگەيكى، بۇ سۇلايمان تەختىنىك بەربات بولغىنى.

بۇ زالىملار، يەنى زالىم ۋەزىرلەر مەملىكەتنى بەربات قىلغۇچى، خەلقنىك يىغقان ـ تەرگەنلىرىنى يوقاتقۇچىلاردۇر. ئەك ياخشىسى، ھېچكىم بۇلار توغرىسىدا قەلەم تەۋرەتمىگەي ۋە بۇ قەلەمدەك قارا يۈزلۈكلەرنىك نامىنى قەلەم تىلىغا كەلتۇرمىگەي. بۇلار، يەنى زالىم ۋەزىرلەر دورا ئورنىغا زەھەر بېرىپ، بىمارنى ئۆلتۈرگۈچى تېۋىپلار بىلەن ئوخشاشتۇر. كىشىنى زورىغا ئۆلتۈرىدىغان تېۋىپقا كۆرۈنۈشتىن كۆرە، تېۋىپنى رەت قىلىش ياخشىراقتۇر. بۇ ئىككى تائىپىنىك ھەربىرى ئوخشاشلا يىلاندۇر. شۇڭا، بۇنداقلارنى يەر يۈزىدىن يوق قىلىش شاھ ئۈچۈن ۋاجىپتۇر.

بۇلار (زالىم ۋەزىرلەر) نىك ھەممىسى چايان، خالايىققا يەتكۈزىدۇ كۆپ زىيان، قەلىمىنىك ئۇچى — چايان نەشتىرى،

[30. ت] رەئىيەت جانغە ئول نىش تەشۇشى. نەچە نىش مەزلۇملار جانغە سانجىلغاي، ئۇمىد ئولكىم، باشلارى ئەجەل تاشى بىرلە يانجىلغاي. نەزم:

بۇلاردىن گەر ئەئلا گەر ئەدنادۇرۇر،
كى ئاندىن خەلايىقغە ئازاردۇر.
شەھ ئۆلتۈرمەك ئەۋلادۇر ئول ئەلنى پات،
نەبىي دەپدۇرۇر: ئۇقتۇلۇ ـ مۇئزىيات.

ئالتىنچى فەسل
ناقابىل سەدرلەر زىكرىدە

بىدىيانەت سەدر رەئىيەتغە بەلادۇر، بۇ ناكەس ئەگەر ئاميدۇر فىسقۇ فۇجۇر ئانىك كامىدۇر ۋە مەجلىسىدە نەغمە نەۋازلىق، ئىلىم ۋە تەقۋا ئەزاسىغە نەۋھەسازلىق. ئۇلەما كەتۇرگەن گۈلاب شىشىلەرى

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

خالى قالسىڭ، بادە سالغۇرغە كامى مۇلازىملارى قالسۇن. بۇلار كەتكۈرگەن نەبات

[30. ي] خالايىقنىڭ جېنىغا زەھەر تەشۋىشى ئېلىپ كېلىدۇ. بۇ زالىملارنىڭ نەشتىرى مەزلۇملار جېنىغا قانچىلىك سانجىلغان بولسا، ئۇمىدىم شۇكى، زالىملارنىڭ باشلىرىمۇ ئەجەل تېشى بىلەن شۇنچىلىك يانجىلغاي. نەزم:

بەزىلىرى گەرچە كاتتا ۋە بەزىلىرى تۆۋەن ئورۇندا بولسىمۇ،بۇلاردىن خالايىقىغا يېتىدىغىنى بەربىر ئازاردۇر. مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام: «زىياندا شلارنى ئۆلتۈرۈڭلار» دېگەن. شۇڭا، بۇنداقلارنى تېزرەك ئۆلتۈرۈش شاھ ئۇچۇن ھەممىدىن ئەلادۇر.

ئالتىنچى پەسىل

ناقابىل مەنسەپدارلار زىكرىدە

دىيانەتسىز ئەمەلدار پۇقرالار ئۇچۇن بالادۇر. ئەگەر ئۇ ناكەس، بىلىمسىز بولسا، تۇرغان ـ پۇتكىنى پىسىق ـ پاسات، بۇزۇقچىلىقتۇر. ئۇنىڭ بەزمىسىدىكى نەغمە ـ ناۋالىرى ئىلىم ۋە تەقۋادارلىققا تۇتۇلغان ھازىنىڭ ماتەم پەريادىدۇر. ئالىملار گۈلاب قاچىلاپ ئېلىپ كەلگەن شېشىلەر بوشىغاندا، مۇلازىملىرى ئېلىپ كېتىپ، ئۇلارغا مەي قاچىلايدۇ. ئالىملار ئېلىپ كەلگەن ناۋاتنى

[31. ت] گەزەك ئۇچۇن ئۇشالسۇن، ۋەزىنە ۋەجىلەرى ئۆزگە ئەسباب ئۇچۇن سايغالسۇن. بەدكىردار ئاندا غەلەبە، نابكار ئاندا تەلەبە. نەۋكەرلەرنە ئاش خانەقاھ رابتەسىدىن، ۋەجىلەرنە مەئاش شەيخ ـ مۇدەررىس ۋەزىنەسىدىن. بەزمىنە مەي كەلتۇرگەلى مۇھتەسىب رازى ۋە مەيغە بادەپالار رىشى قازى. كىشۋەرنە ئاندا مەناھىي مۇنداق بىمەساب بولغاي، ئىسلام ـ شەرىئەتنە نە ئىززەت ۋە نې ھېساب ئولغاي.

سەدر كېرەك ئۇلەماغە دوست يار بولسە ۋە مەشايىخقە كارگۇزار ۋە خىزمەتكار بولسە. ساداتنە مۇمىد ۋە فۇقەرا خىزمەتىدە مۇجىد ۋە ئەۋقاف بۇزۇغىن تۇزگۇچى ۋە زىرائەت كەسرەتىدە سەئىيى كۆرگۇزگۇچى. نەزم:

[31. ي] سۇندۇرۇشۇپ، ئەمەلدارلار ئۆز ئىچىملىكلىرىگە گېرەك (زاكۇسكا) قىلىشىدۇ. گۈلاب شېشىسى ۋە ناۋاتنىڭ ۋەزىپىسى باشقا نەرسىلەرگە كۆچۇرۇلگەن. ئۇلارنىڭ غەلۋىسى بەتقىلىقلىق، ئارزۇلايدىغىنى بۇزۇقچىلىق. نۆكەرلىرىنىڭ يېمەك ـ ئىچمىكى خانىقاھ تائامىغا، خەج ـ خىراجىتى شەيخ ـ مۇدەررىسلەرنىڭ مائاشىغا شېرىك. مۇھتەسىپمۇ ئۇلارنىڭ بەزمىسىگە مەي كەلتۇرۇپ بېرىشكە رازى ۋە قازىمۇ ئۇلارغا مەي سۇزۇلدۇرۇپ بېرىشكە رازى. مەملىكەتتە بۇنىڭغا ئوخشاش مەنئى قىلىنغان ئىشلار كۆپىيىۋەرسە، ئىسلام ۋە شەرىئەتنىڭ نەئىززەت ـ ھۆرمىتى بولسۇن؟

ئەسلىدە ئەمەلدار ئالىملارغا دوست ـ يار، ماشايىخلارغا خىزمەتكار ۋە يارەمچى، پۇقرالار خىزمىتىگە ھەمىشە تەييار تۇرىدىغان بولۇشى لازىم. ئەمەلدار زۇلۇم رىشتىسىنى ئۈزۈپ، ۋەخپە يەرلەرنىڭ بۇزۇلغانلىرىنى تۇزىگۈچى ۋە زىرائەت ـ دېھقانچىلىقنى راۋاج تاپقۇزۇش يولىدا تىرىشچانلىق

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

كۆرسىتىدىغان بولۇشى كېرەك. نەزمە:

[32. ت]

يوق ئولكسىم، فاسىقۇ خەمارۇ زىككە،
كى بۇزغاي گەرچە بولغاي خاجە دىككە.
ريكابى نەقشى كىمسانلىق① سەراسەر،
تونىدا ئاندىن ئارتۇق زىيبۇ زىۋەر.

قىتئە:

كېرەككى باشىغە قويسە ئەلاقەلىق دەستار،
يانارىدا ھەم ئانىڭ ئەڭنى دۇرۇر مەۋالىدەك.
يوق ئولكى، مەركەبى بويىنىغە باغلاپ ئاسسە قۇتاس،
ئاسىلغاي ئۆزىنىڭ ئۆز بوغزىدىن سەقالىدەك.

يەتتىنچى فەسل

فاسىق ۋە بەدمەئاش، بەھادۇرلۇق لافىن ئۇرغانلار زىكرىدە

شاھ ئىشكىدە يارماق زايىئا قىلغۇچى جەمائەت، ئۇلاردىن تەخرىگە نە تائەت ۋە نە شەھگە ئىتائەتنى تەرىقەرى خۇدا نەمالىق، رەسمەرى خۇد ئارالىق، ئىشلارى مەستلىق، ۋەرزىشلەرى خۇد پەرەستلىق. چىن

[32. ي] پاسىق، ھاراقكەش ۋە قۇرۇق گەپ ساتىدىغان ئەمەلدار ھەتتا سائادەتمەن كىشىلەرنىمۇ بۇزىدۇ.

ئۇلارنىڭ ئاتلىرىنىڭ ئۈزەڭگىلىرىمۇ ئالتۇن ھەل بىلەن نەقىشلەنگەن، تونىنىڭ زىبۇ زىننەتلىرى ئۇنىڭدىنمۇ كۆپ.

قىتئە:

دىيانەتسىز ئەمەلدار بېشىغا پەتلىلىك سەللە ئورىۋالسىمۇ، يەنە ئۇچىسىغا ئالىملارنىڭكىدەك رىدا (يېپىنچا) ئارتىۋالسىمۇ؛ ھەتتا ئېتىنىڭ بويىنىغا كاتتا تۇمار باغلىۋالسىمۇ، ھامان ساقلىغۇدەك ئۆزىنىمۇ ئۆز بوغۇزىدىن ئېسىلىدۇ.

پاسىق ۋە بەتقىلىق، ھەدىسلا پالۋانلىقتىن لاپ ئۇرىدىغانلار زىكرىدە

شاھ ئىشكىدە (ئوردىسىدا) پۇل = مال زايە قىلغۇچى بۇنداق ئادەملەر يا تەخرىگە ئىبادەت قىلمايدۇ، يا شاھقا ئىتائەت قىلمايدۇ. تۇتقان يولى شۇھرەتپەرەسلىك، ئادەتلەنگىنى مەغرۇرلۇق،

① بۇ سۆز قوليازمىدا «گەر بانلىق» دەپ كۆچۈرۈلۈپ قالغان.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى
ئۇيغۇر كىتاب تورى
ئەۋلاد گۇرۇپپىسى

يۈرۈش ـ تۈرۈشى مەست ـ ئەلەست، ئۆگەنگىنى شەخسىيەتچىلىك. «چىن (راست)»

[33. ت] دېمەكلەرى لاف. مەئنىلىق سۆزلەرى گەزاف. جۇرئەكەشلىك دىنلارى ۋە كافىرۋەشلىك ئايىنلارى. كۆڭۈللەرى توفچاق سەكرەتۈردىن ئارام تاپماق، سۆزلەرى باش يالاڭ يۈزگە چاپماق. بەزمىدە دەئۋالارى ھاتەملىق ۋە رەزمىدە تالاشلارى رۇستەملىق. ئۇتاغاتلارىدىن نەسرى تايىرغە رەم ۋە نەيزەلەرىدىن سىماكى رامىھ نۇرى دەرھەم. تەۋرلەرىدىن ئاشۇفتەراق ئۇلارغە دەستار ۋە دەستار ئەلاقەسىدىن ئۇچالارىدا ئازار.

مۇلك دۇشمەنى دەفئىغە شۇھرەتلەرى ۋە شاھغە مۇلك ئاسرار مىننەتلەرى. بۇ دەئۋا باشىغە يەتكۈنچە نەچچەسىنى مەي ئۆلتۈرۈپ، نەچچەسىن داغى فىسق دەۋزەخغە يەتكۈرۈپ.

[33. ي] دېگەن سۆزلىرى لاپ، «مەنىلىك» دېگەن سۆزلىرى بىمەنە. دىنلىرى شارابخورلۇق، رەسىم ـ قائىدىلىرى دىنسىزلىق، ئىستەكلىرى ئات چاپتۇرۇپ زوق ئېلىش، سۆزلەشتىن مەقسىتى باشقىلارغا قارا چاپلاش. ئۇلار بەزمىدە ئۆزلىرىنى ھاتەمدەك، جەڭگى ـ جېدەلدە بولسا، ئۆزلىرىنى رۇستەمدەك كۆرسىتىشكە ئۇرۇنىدۇ. باشلىرىدىكى ئوتۇغاتلىرىنىڭ دەبدەبىسىدىن «نەسرى تايىر» (بۇركۈت» ئۇركۈيدۇ؛ نەيزىلىرىنىڭ يالتىراقلىقىدىن «سىماكى رامىھ»[1] يۇلتۇزىنىڭ نۇرى باغلىنىدۇ. قىلىقلىرى تۈپەيلى ئورىۋالغان سەللىلىرى چۈۋۈلغان، سەللە ھالاقىسىنىڭ ئۇزۇنلۇقىدىن ئۇچىلىرى ئارام تاپمىغان.

مەملىكەت دۇشمەنلىرىنى يوقىتىمىز، يۇرتنى قوغدايمىز دەپ سالغان داۋراڭلىرى ئەمەلىيەتتە شاھقا قىلغان مىننەتلىرى. بۇ داۋالىرىنى ئورۇنداشنى باشلىغۇچە نەچچىسىنى مەي ئۆلتۈرىدۇ، يەنە نەچچىسى باشقا بۇزۇقچىلىق تۈپەيلى دوزاخقا راۋان بولىدۇ.

[34. ت] يۈزدىن بىرى مەئرەكەغە يېتىپ، توزتاغ چاپشىلارى بىلە ئۆزىن زايىئ ئېتىپ. مۇبازىر ئەفكەنلىكلەرى ئۆز خىسالىغە، سەف شىكەنلىكلەرى ئۆز يەسالىغە. بۇ نەۋئ بەھادىر مەئرەكەدە بولماسۇن ۋە ھېچ سەف تۈزەردە ئانىڭ قانى تۆكۈلمەسۇن[2].

شاھ سىپاھىغە دەرۋىشلەر دۇئاسىدۇر، فۇقەرا ھىممەتى تەڭرى رىزاسىدۇر. شاھكىم، ئاڭا ھەق ئىنايەتى [سىپاھ] بولغاي، لىۋاي زىينەتى «نەسرۇن مىنەللاھ» بولغاي.

شاھغە ھەق ئىنايەتى بار، دۇشمەنى ئېرۇر خاكسار. دەۋلەتغە يەتكۈرگۈچى تەڭرى، ھەم بەرگۈچى، ھەم ئالغۇچى تەڭرى. ئول بەرسە، كىشى ئالالماس؛ ئول يەتكۈرسە، كىشى يىراق قىلالماس. شاھكى، ھەق ئەمرىنى بەجا كەلتۈرگەي، بۇ دەۋلەت

[34. ي] پەقەت يۈزدىن بىرىلا جەڭ مەيدانىغا يېتىپ بارسىمۇ، نىشانسىز قىلىچ چېپىشلىرى بىلەن ئۆزىنى ھالاك قىلىدۇ. بۇنداقلار تېخى جەڭ مەيدانىدا باھادىرلىق لاپلىرىنى ئۇرىدىيۇ، دۇشمەن سېپىنى بۇزۇش ئورنىغا ئۆز سېپىنى قالايمىقان قىلىدۇ. بۇ خىلدىكى «باھادىر» ھېچ جەڭ مەيدانىغا كىرمىسۇن، ھېچ سەپ تۈزۈشتە ئۇنىڭ قېنى تۆكۈلمىسۇن !

شاھ لەشكىرى دەرۋىشلەر دۇئاسىدۇر، پۇقرالارنىڭ ھىممىتى تەڭرى رىزاسىدۇر. پادىشاھقا ھەقتائالا مەدەتكار بولغاي، پادىشاھقا تەڭرىنىڭ ئىنايىتى قوشۇن بولغاي، تۇغى «نەسرۇن مىنەللاھ...»ئايىتى بىلەن زىننەت تاپقاي !

تەڭرىتائالانىڭ ئىنايىتىگە ئېرىشكەن پادىشاھنىڭ دۇشمىنى يەر بىلەن يەكسان بولۇر، ئۇنى

---

① ئەسەد بۇرجىدىكى بىر يۇلتۇزنىڭ نامى.
② قولىيازمىدا «تولماسۇن» دەپ يېزىلىپ قالغان.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

دۆلەتكە يەتكۈزگۈچى تەڭرى، بەرگۈچىمۇ، ئالغۇچىمۇ تەڭرىدۇر. ئۇ (تەڭرى) بەرسە ھېچ كىشى ئالالماس؛ ئۇ يەتكۈزسە، ھېچ كىشى يىراقلاشتۇرالماس. پادىشاھ ھەق ئەمرىنى بەجا كەلتۈرسە، دۆلىتى [35. ت] كۆپ دۈشمەنلەرغە خەۋف رەجا يەتكۈزگەي. نەزم:

شەھىكى، سىدقى ئانىڭ تەڭرى بىرلە تۈز بولغاي،
نە غەم ئەدۇۋسى ئانىڭ بىر يوق ئېرسە يۈز بولغاي.
كىشىگە تەڭرى بېرۈر فەتھ يوقكى، خەيلى سىپاھ،
بەس، ئىئتىماد مۇڭا ئەيلەمەك نە سۆز بولغاي.

شېئىر:

چەرىك بولسەيۇ بولماسا بەخت يار،
سىپەھغە ئەدۇۋ خەيلىنىڭ ھۆكمى بار.

سەككىزىنچى فەسىل

ياساۋۇل گۈرۇھى زىكرىدە

• ياساۋۇلكى، بىر مەزلۇم ئىشىگە بارغاي، ئول مەزلۇمنى زالىمدىن قۇتقارغاي. ئەگەر مۇزد تىلەمەكى مەقدۇردىن ئارتۇغراقدۇر، ئول زالىمغە ئۇلۇغراق ئورتاقدۇر. ئەگەر سەئىيغە ياراشا ئالۇر خەيالى بولغاي، ئاتا مىراسى ئانا سۈتىدەك ھەلالى بولغاي. ئەگەر تەمەئى ھەقىقۇس ـ سەئىيدىن كەمدۇر، مۇرۇۋۋەت، ئەرەنلىك ئانىڭ مۇسەللەمدۇر.
[35. ي] كۆپ دۈشمەنلىرىگە خەۋپ ـ خەتەر يەتكۈزىدۇ. نەزم:

پادىشاھنىڭ تەڭرىگە چىن، ئېتىقادى بولسا، ئۇنىڭ دۈشمىنى بىر ئەمەس، يۈز بولغان تەقدىردىمۇ، نېمە غەم؟ كىشىگە غالىبىيەتنى تەڭرى ئاتا قىلىدۇ، ئۇنداق بولمىسا لەشكەر ۋە سىپاھلىرىغا قانداقمۇ ئىشەنگىلى بولسۇن؟

شېئىر:

لەشكىرى بولۇپ، بەخت يار بولمىسا، ئۇنىڭ لەشكىرى ئۆزىگە دۈشمەن دېمەكتۇر.

سەككىزىنچى پەسىل

ياساۋۇللار گۈرۇھى زىكرىدە

ياساۋۇل بولغۇچى بىرەر زۇلۇم چەككۈچىنى زالىمنىڭ زۇلمىدىن قۇتقۇزغان بولسا، لېكىن شۇ ئىشى ئۈچۈن زۇلۇم چەككۈچىدىن ئارتۇقچە ھەق تەلەپ قىلسا، بۇنداق ياساۋۇل زالىمغا بەكرەك يېقىندۇر. ئەگەر خىزمىتىگە يارىشا ھەق ئېلىش خىيالىدا بولسا، ئۇ ئاتا مىراسى ۋە ئانا سۈتىدەك

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

هالالدۇر. ناۋادا تەمەسى خىزمەتتىدىن كەم بولسا، بۇ ئۇنىڭ مەردلىكى ۋە مۇرۇۋۋەتلىك ئىكەنلىكىگە دەلىلدۇر.

[36. ت] ئەگەر سەگىنى قىلغاي ۋە ئالماغاي مۇزد ئالغا ھەقدۇر، گانى دېسە بولغاي ۋەلىي مۇتلەقدۇر. كۆپ ئەرەنلەر بۇ ئىشنى ئىختىيارلار ۋە بۇ سۆلۈك بىرلە مەقاسىدغە يېتىپدۇرلار. نەزم:

ئەۋلىيائۇللاھ ھەر سۇرەتدە بار،
بەگزى ئەتمىش بۇ رەۋىشنى ئىختىيار.
چۇن ئىبرۇرلار قۇببەلەر ئىچرە نىھان،
ھەقدىن ئۆزگە كىمسەگە ئىرمەس ئەيان.

توققۇزىنچى فەسل

ياساغلىق، قارا چېرىك زىكرىدە

ياساغلىق دېگەن قارا چېرىك، يەئجۇج ۋە مەئجۇج خەيلىغە شېرىك. ئەمگەكدىن ئۇلارغە ئارام يوق، ياساغ كۆرسەتۇردىن بىر نەفەس كام يوق. ئىشلارى تىلەي ئالغانىنى تالاماق، يات مۇلككە چۆكەرتىۋەدەك سەبزە ۋە يافراغ يالاماق.

[36. ي] ئەگەر خىزمەت قىلىپ، ئېلىشقا تېگىشلىك بولغان ھەقنى ئالمىسا، بۇنداق ياساۋۇلنى ئەۋلىيا دېمەك لازىمدۇر. نۇرغۇن ياخشى ئادەملەر بۇ كەبى مۇرۇۋۋەتلىكىنى ئۆزلىرىگە شۇئار قىلىپ، شۇ يول بىلەن بارلىق مەقسەتلىرىگە يەتكەندۇر. نەزم:

تەكرىنىڭ ئەۋلىيالىرى تۇرلۇك سۇرەتتە بولىدۇ، بەزلىرى شۇنداق يولنى ئىختىيار قىلغانكى، ئۇلار گۇمبەزلەر ئىچىدە يوشۇرۇنغان، ئۇلارنى تەكرىدىن باشقا ھېچكىم بىلەلمەيدۇ.

توققۇزىنچى پەسىل

ياساغلىق (لەشكەر) قارا چېرىك زىكرىدە

ياساغلىق (لەشكەر) قارا چېرىك دەپمۇ ئاتىلىدۇ. قارا چېرىك يەجۇج ۋە مەجۇج گۇرۇھىغا شېرىك. ئىشىنىڭ كۆپلۈكىدىن ئۇلارغا ئارام يوق، جازا يۇرۇشىنىڭ كۆپلۈكىدىن ئارزۇ ـ ئارمانلىرىنى ئويلاشقۇدەك پۇرسەت يوق. ئىشلىرى ئۇدۇل كەلگەننى تالاش، يات يۇرتلارغا چېكەتكەدەك بېسىپ كىرىپ، گىياھ ۋە ياپراقلىرىغچە غاجاش.

[37. ت] ئىنسانلىغ بىلە ئۇلار ئاراسىدا مۇبايىنەت ۋە مۇسۇلمانلىغ بىلە ئۇلار ئاراسىدا مۇنازىئەت. فەھمۇ ئىدراكىدىن ئۇلار زاتى ئارى، ئەقلۇ ئىنسافسىز بىنز ـ زات بارى. قايانگە يۇزلەندى، ئۇلارغە يانماق يوق، كېچە ـ كۈندۈز تەغافۇل ئۇيقۇسىدىن ئويغانماق يوق. ئىسىغ ـ ساۋۇقنى تەنلەرى تەفاۋۇت قىلماي، ئاچلىق ۋە يالاڭاچلىق زەرەرىنى جىسملەرى بىلمەي. ئادەمىيىزدە مەخلۇقاتدىن مۇمتاز، ھەيۋانلىقلارى كۆپ، مەردۇملۇقلارى ئاز. نەزم:

ئۇل قەۋمدىن ئەئجۇبە خەلايىق بولماس،
كىم، مەئدەلەرى ھەرام يەردىن تويماس.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئۇيغۇر كىتاب توری

ئۆلكۈنچە بەلا، چېكىپ ھىجرۇرلار مەۋجۇد،
چىن بولدى بۇ دەئۋىكى، ياساغلىق بولماس.

[37. ي] ئىنسانىيلىق بىلەن ئۇلار ئارىسىدا قارىمۇقارشىلىق ۋە مۇسۇلمانلىق بىلەن ئۇلار ئارىسىدا زىددىيەت مەۋجۇت. ئۇلار زاتىدىنلا پەم ـ پاراسەتسىز، ئەسلىدىنلا ئەقلۇ ئىنساپسىز. ئۇلار قاياققا يۈزلەنسە، قايتمايدۇ ؛ كېچە ـ كۈندۈز غەپلەت ئۇيقۇسىدىن ئويغانمايدۇ. تەنلىرى ئىسسىق ـ سوغۇقنى سەزمەيدۇ، ۋۇجۇدى ئاچلىق ۋە يالىڭاچلىقنى بىلمەيدۇ. رەزىللىكتە ھەممىنى بېسىپ چۈشىدۇ، ھايۋانغا خاس قىلمقلىرى كۆپ، ئادەمىيلىكى ئاز. نەزم:

ئۇ قوۋمدەك ئاجايىپ خەلق يوق، ھارام يېيىشتىن قورساقلىرى تويمايدۇ. تا ئۆلگۈچە بالا ئىچىدە ياشايدۇ. «لەشكەر تۈزەلمەس» دېگەن گەپ راست ئوخشايدۇ.

[38. ت] تۈرفە بۇكسم، چۈن ھەقنىڭ ئەلگە ئىنايەتى پىنھانى بار، بۇلار ئارا ياشۇنۇر ئەرەنلەر ئىمكانى بار. ئوردا بازارى ئۇچۈن ئۆزىن ياساغلىق ئەلگە قاتقۇچى، ئوڭاي ئالىپ ئاغىر ساتقۇچى. چېرىك ئۇلۇشىدىن ئۇلار شەتەلخار، ئانداغكى، مۇلك ئەھلىدىن ئەلەمدار. نەزم:

سىپاھى مالىن ئول خەيلى تەباھى،
تۈنۈ كۈن مۇفت ئالىپ خاھى ناخاھى.

مۇمكىن يوق زاد ئۇلارغە سەزا بەرگەيكى تەڭرى ئۇلارغا جەزا بەرگەي.

ئونۇنچى فەسل

شاھ ئۇلۇسى ئۆزىگە مۇشابە بولۇر زىكرىدە

شاھغە ھەم مۇلازىم تابىئ بولغاي، ئىشى ۋە تەۋرى شاھ ئىشىغە مۇشابە ۋاقىئ بولغاي. ئەگەر شاھ ئەدالەت شىئار، ئۇلۇسى شىئاردا ھەم ئەدالەتدىن ئاسار. ئەگەر شاھ

[38. ي] قىزىقى شۇكى، ئاللانىڭ كىشىلەرگە پىنھان مەرھىمىتى بولغىنىدەك، بۇلار ئارىسىدا يوشۇرۇنغان ياخشى ئادەملەرمۇ بار. ئۇردا ـ قوشۇن بازىرىنى قىزىتىش ئۈچۈن ئۆزىنى لەشكەرلەرگە قوشقۇچىلار ئەرزان ئېلىپ، قىممەت ساتىدۇ. ئەمەلدارلار مەملىكەت ئاھالىسىدىن پارا ئالىغانىدەك، ئۇلارمۇ قوشۇن ئۇلۇشىدىن چوتا ئايرىپ تۇرىدۇ. نەزم:

بۇنداق ناباب گۇرۇھ قوشۇننىڭ مال ـ مۇلكىنى كېچە ـ كۈندۈز خالىغىنىچە ئېلىۋېرىدۇ ـ ئىسراپ قىلىدۇ.

ئۇلارغا جازا بېرىش مۇمكىن بولمىسا، ئۇلارنى تەڭرى ئۆزى جازالىغاي !

ئونىنچى پەسىل

پادىشاھ قانداق بولسا، پۇقرالىرىمۇ شۇنداق بولىدىغانلىقى زىكرىدە

كىمكى شاھقا مۇلازىم ۋە قارام بولسا، ئىشى ۋە مۇناسىۋىتى شاھنىڭكىگە ئوخشاش بولىدۇ. ئەگەر شاھ ئادالەتپەرۋەر بولسا، ئۇنىڭ تەسىرىدە پۇقرالىرىمۇ ئادالەتنى ياقلايدىغان بولىدۇ. ئەگەر شاھ

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى
ئۇيغۇر كىتاب تورى
ئەۋلاد گۇرۇپپىسى

[39. ت] زۇلم پېشە. ئەلگە زۇلمىدىن ئەندىشە. ئەگەر ئول ئىسلامئايىن، خەلق شىئارى ھەم ئىسلام ئىلەدىن. ئەگەر ئول كۇفر خىسالى، ئەلگە داغى كۇفر تەرىقى.

ھۇكەما شاھنى دەپدۇرلار: دەريايى زەخخار ۋە قەۋمۇ خەيلىن دەريا تەگرەسىدەكى ئەنھار. دەريا سۇيىغە نې كەيفىيەت ۋە نە خاسىيەت، ئەنھارغە ھەم ئول خاسىيەتۇ كەيفىيەت. ئول ئاچچىغ. بۇ ئاچچىغ؛ ئول چۇچۇك، بۇ چۇچۇك؛ ئول تىيرە، بۇ تىيرە؛ ئول سۇزۇك، بۇ سۇزۇك. نەزم:

ئارىقلاركى، ئول بەھردىن ئايرىلۇر،
بىلىكلىگ ئۇلارنىڭ سۇيىن بىر بىلۇر.
چۇ بىردۇر سۇ دەريا بىلەن نەھر ئارا،
ئەمەس تەئمىدە ھاجەتى ماجەرا.

[39. ي] زۇلۇمغا ئادەتلەنگەن بولسا، پۇقرالىرىمۇ زۇلۇم ئەندىشىسى ئىچىدە ياشايدۇ. ئەگەر شاھ ئېتىقادلىق بولسا، خەلقنىڭ دىلىدىمۇ ئېتىقاد ۋە دىيانەت قارار تاپىدۇ. ئەگەر شاھتا كۇپۇرلۇق خۇسۇسىيىتى بولسا، خەلقمۇ كۇپۇرلۇق يولىغا كىرىدۇ.

ھۆكۈمالار شاھنى مەۋج ئۇرۇپ ئېقىۋاتقان دەرياغا، ئاھالىسى ۋە يېقىنلىرىنى دەريا ئەتراپىدىكى ئۆستەڭگە ئوخشىتىدۇ. دەريا سۇيىدە قانداق كەيپىيات ۋە خاسىيەت بولسا، ئۆستەڭدىمۇ شۇ خاسىيەت ۋە كەيپىيات بولىدۇ، ئۇ ئاچچىق بولسا، بۇمۇ ئاچچىق؛ ئۇ تاتلىق بولسا، بۇمۇ تاتلىق؛ ئۇ لاي بولسا، بۇمۇ لاي؛ ئۇ سۇزۇك بولسا، بۇمۇ سۇزۇك بولىدۇ. نەزم:

ئېرىق ـ ئۆستەڭ دەريادىن ئايرىلىپ چىققاچقا، بۇنى بىلگۈچىلەر ئۇلارنىڭ سۇيىنى بىر (ئوخشاش) دەپ بىلىدۇ؛ دەريا بىلەن ئۆستەڭنىڭ سۇيى بىر بولغاچقا، ئۇنىڭ تەمى توغرىسىدا مۇنازىرىگە ھاجەت يوق.

ئون بىرىنچى فەسل

شەيخۇل ـ ئىسلام زىكرىدە

[40. ت] مۇسۇلمانلارغە پېشۋاسىدىن ئىبارەتدۇر، ئىسلام مۇقتەداسىغە ئىشارەتدۇر. مۇنداغ كىشى ئالىم كېرەك ئىسلامپەناھ ۋە ئارىف كېرەك مۇقەررەبى دەرگاھ. خرەدمەندى شەرىئەت شئار، فەقرىغە خۇرسەند تەرىقەتئاسار ۋە ياخشى ـ يامانغا شەققەتى فەيزى ئام. ئۇلۇغ ـ كىچىككە ئىرشادى نەفئى مالاكەلام. كامىلى بولغاي شەرئ قانۇنىغە راسىخ، بارچە مۇبتەدىئلەر بىدئەتىغە ناسىخ. ئاڭاكى، بۇ نەۋئ بولغاي ئايىنى ئىسلام، ئانى دېسە بولۇر شەيخۇل ـ ئىسلام. نەزم:

مۇندىن ئولدى مۇقەررەبى بارى،
شەيخۇل ـ ئىسلام پىرى ئەنسارى.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

ئون بىرىنچى پەسىل

شەيخۇلئىسلام زىكرىيا

[40. ي] شەيخۇلئىسلام مۇسۇلمانلارنىڭ پېشۋاسىدۇر، ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلماق ئىسلام ئەھلى ئۈچۈن ئىشارەتتۇر. بۇنداق كىشى ئىسلامپاناھ، يەنى ئىسلام دىنىنى ھىمايە قىلىدىغان ئالىم ۋە ئۇنىڭ تەرغىباتچىسى؛ ئاللاغا يېقىن ۋە شەرىئەت قائىدىلىرىدىن چەتلىمەيدىغان دانا؛ پېقىرلىققا قانائەت قىلىدىغان، پاكلىق يولىنى تۇتىدىغان، ياخشى ـ يامانغا بىردەك شەپقەتلىك، چوڭ ـ كىچىككە سۆزسىز توغرا يول كۆرسىتىپ بېرەلەيدىغان، شەرىئەت قانۇنلىرىدا مۇستەھكەم ۋە كامىل، ھەرقانداق بىدئەتچىنىڭ بىدئەتلىرىنى يوققا چىقىرالايدىغان بولۇشى لازىمدۇر. ئەنە شۇنداق شەرتلەرنى ھازىرلىغان ئادەمنى «شەيخۇلئىسلام» دېسە بولىدۇ. نەزم:

شەيخۇلئىسلام پىر ئەنسارىي شۇنداق خۇسۇسىيەتلىرى بىلەن ئاللاغا يېقىن بولدى.

ئون ئىككىنچى فەسىل

قۇززات زىكرىيا

[41. ت] قازى ئىسلام بىناسىغە ئەركاندۇر ۋە مۇسۇلمانلار شەرىئەتىغە ۋە خەير ـ شەررىغە نافىزى فەرماندۇر.

دىنى ئۇلۇمدىن كۆڭلى مەئمۇر كىشەك ۋە يەقىنىي فەراسەتىدىن خاتىرى جەمئىيەتى بىغۇتۇر كىشەك. مەيلى شەخسىي زەمىرى كىشۇەرىدىن مۇتەۋارىي، ئەھلى بىدئەت مۇلايىمەتىدىن سادىق كۆڭلى ئارىي.

مەھكەمەسى مەخزەنى ئۇلۇمى شەرئىيە، ھۆكۈم قىلۇرىدا ئاشنايۇ بىگانە ئالماس ـ سەۋىيە. ئىلمۇ تەقۋاسىدىن كۆڭۈللەردە شۇكۇھ، دىققەتى فەراسەتىدىن بىدىيانەتلەر كۆڭلىدە ئەندۇھ. كۆڭلى كەلامۇللاھ ئەھكامىدىن قەۋىي ۋە ھۆكمىدە مۇقتەدا ئەھادىسى مۇستەفەۋىي.

شەرئىي ھىيلەلەرى قاراڭغۇلۇق گىرىھىدىن كۆڭلى ئاچۇق، فۇقەھا تەزۋىرلەرى تىيرەلىكىدىن زەمىرى يارۇق.

ئون ئىككىنچى پەسىل

قازىلار زىكرىيا

[41. ي] قازى ئىسلام بىناسىنىڭ تۇۋرۇكىدۇر ۋە مۇسۇلمانلارنىڭ ياخشى ـ يامان ئىشلىرى توغرىسىدا ھۆكۈم چىقارغۇچىدۇر.

قازى كۆڭلى دىن ئىلملىرى بىلەن بېزەلگەن، ئەقىل ـ پاراسەت جەھەتتە نۇقسانسىز بولۇشى، قەلبىدە شەخسىي مەنپەئەتكە ئورۇن بەرمەسلىكى، سادىق كۆڭلى بىدئەت ئەھلىگە مۇلايىم بولۇشتىن خالىي بولۇشى لازىم.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

قازىنىڭ مەھكىمىسى شەرىئەت ئىلمىنىڭ خەزىنىسى. شۇڭا، ھۆكۈم قىلىدىغان ۋاقىتتا دوستىمۇ، ياتقىمۇ ئوخشاش مۇئامىلە قىلىشى لازىم. ئۇ ئىلىم - بىلىمى ۋە تەقۋادارلىقىدىن كىشىلەر كۆڭلىدە ئابرۇي قازىنىشى، ئىشلاردىكى ئىنچىكىلىكى ۋە پاراسىتى بىلەن دىيانەتسىزلەرنىڭ كۆڭلىگە غەم - ئەندىشە سالالىشي لازىم. كۆڭلى دائىم ھەق كالامىلىرى بىلەن كۆچەيگەن بولۇشى ۋە ھۆكۈملىرىدە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەدىسلىرىگە ئاساسلاندىغان بولۇشى لازىم.

قازى شەرئي ھىيلىلەرنىڭ قاراڭغۇلۇق تۇگۈنلىرىدىن كۆڭلىنى ئوچۇق، پەتىۋاچىلارنىڭ ئالدامچىلىق تۇتەكلىرىدىن قەلبىنى يورۇق تۇتسۇن.

[42. ت] رىشۋەخور مۇفتىلار قاشىدا مەنكۇب ۋە ھىيلەگەرلەر ئالدىدا مەئيۇب.

ئامىي قازىنىڭ مەي ئىچكەي ئۆلتۈرگۈلۈك، دەۋزەخ ئوتىغە كۆيمەسىدىن بۇرۇن كۆيدۈرگۈلۈك.

قازىي رىشۋەخار، ئىسلام ھىسارىغە رەخنەكار. ئولكى رىشۋە بېرىپ قەزا سورا ئالغاي، رىشۋە ئالىپ ھەم شەرئىنى بۇزا ئالغاي؛ قەلەمى نوگى بىلەن شەرئنى بۇزا ئالغاي.

قازى كەبرەككەم، جادەئى شەرئىيدىن قەدەم چىقارماغاي ۋە سىراتى مۇستەقىمدىن تاشقارى بارماغاي. مۇستەقىم خەتكى، ھەرقايان مەيل قىلدى، ئەگرى بولدى؛ ساز تارىدەك ئىئتىدالىدىن تەجاۋۇز قىلدى، تۇزۇكى بۇزۇلدى، ئولكى، ھۆكمى ئەل مالى ۋە جانىغە جارىي بولغاي، [كەبرەككەم، دەئبى مۇقەسسر شىئارى بولغاي] ، ئاياغىداكى

[42. ي] شۇندىلا پارىخور پەتىۋاچىلار ئۇنىڭ ئالدىدا خارۇزار، ھىيلىگەرلەر ئەيىبدار بولىدۇ.

ئەگەر ئىلمسىز قازى ھاراقكەش بولسا، ئۆلتۈرگۈلۈك؛ دوزاخ ئوتىغا يەتمەستىن بۇرۇن كۆيدۈرگۈلۈك.

ئەگەر قازى پارىخور بولسا، ئىسلام سېپىلىنىڭ ئۇلىنى كولايدۇ؛ ئەگەر ئۇ ئۆزى پارا بېرىپ، قازىلىق مەنسىپىگە ئولتۇرغان بولسا، ئۇمۇ پارا ئېلىپ شەرئەت قانۇنلىرىنى بۇزىدۇ، ھەتتا قەلبىمۇ شەرئەت قانۇنلىرىنى خالىغىنىچە بۇرمىلايدۇ.

قازى شەرئەت يولىدىن بىرقەدەممۇ تايماسلىقى، توغرا يولدىن چىقماسلىقى لازىم. توغرا خەتمۇ قائىدىسىز، خالىغان تەرتىپتە يېزىلسا، ئەگرى بولۇپ قالىدۇ؛ سازنىڭ تارىمۇ ئۆز تەڭشىكىدىن ئاشۇرۇۋېتىلسە، تۇزۇكى بۇزۇلىدۇ. قازى ئەلنىڭ مېلى ۋە جېنى ئۈستىدىن ھۆكۈم يۈرگۈزىدىغان بولغاچقا، ئوچۇق - يورۇق بولۇشى كېرەك. ئۇنىڭ ئايىغى

[43. ت] سىراتى مۇستەقىمدىن تايىلدى ۋە يەل چاھى تۇبەن مەقام قىلدى. ئىشنى ئۆزى قىلۇرمەن دېگەن بىباك ۋە كازىب ۋە بىباكغە پەيغەمبەر شەرئى ھاكىملىغى نەمۇناسىب. نەزم:

مۇخبىرى سادىق شەھىكىم قىلدى دىنۇ شەرئىنى،
بارى ئەدىيان ناسىخى ئاندىغكى، مۇمكىن ئېردى تۇز.
كازىب ئول يولنى نېچۈك تۇزگەيكى، بىر كەززاب ھەم،
قىلدى كۆپ دەئۋا، ۋەلى قويدى جەھەننەم سارى يۇز.

ئون ئوچۇنچى فەسل

مۇفتىيى فەقىھلەر زىكرىدە

مۇفتىيى فەقىھى كېرەك مۇتەدەييىن ۋە ئالىمى كېرەك. مۇئمىن، ئىسلام ئىلمىدە ماھىر، دىيانەت

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

ئۇری جەبنىدە زاھىرا مەيلىدىن كۆڭلى بىقۇسۇر ۋە ھىيلەدىن كۆڭلى زەمىرى بىسۇئۇتۇر. قەلەمى رىۋايەتدە سادىق، رەقەمى مۇجتەھىد سۆزىگە مۇۋاپىق.

[43. ي] توغرىلىق كۆڭۈلىدىن تېپىلىپ كەتسە، جەھەننەم تېگىدىن ئورۇن ئالىدۇ. قازىلىق ئىشىنى خالىغانچە قىلىمەن دېيىش ھاياسىزلىق ۋە يالغانچىلىقتۇر. بۇنداق يالغانچى ۋە ھاياسىز پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام شەرئىتىنىڭ ھۆكۈمدارلىقىغا قانداقمۇ مۇناسىپ كەلسۇن ! نەزم:

دىن ۋە شەرئەتنى ئەڭ راستچىل خەۋەرچىلەرنىڭ پادىشاھى بولغان مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام تۇزدى ھەم دىنلارنى بىكار قىلىپ شەرئەتنى توغرىلىدى؛ بۇ يولنى كاززاپلار قانداقمۇ تۇزەلەيدۇ، بىر كاززاپ كۆپ دەۋا قىلغان بولسىمۇ، لېكىن ئۆزى جەھەننەم تەرەپكە يۈزلەندى.

ئون ئۈچىنچى پەسىل

مۇپتىلار زىكرىدە

فىقھى ئالىمى بولغان مۇپتى دىندار، ئالىم بولۇشى، ئىمان ـ ئىسلام ئىلىملىرىدە ماھىر، دىيانەت نۇرى پېشانىسىدە چاقناپ تۇرىدىغان بولۇشى، كۆڭلى نۇقسانسىز، ھىيلە ـ مىكىردىن خالىي، قەلىمى بايان قىلىشتا راستچىل، يازغانلىرى مۇجتەھىدلەر سۆزىگە مۇۋاپىق بولۇشى لازىم.

[44. ت] يوقكى فاسىق بولغاي، مەيخارۇ جاھىل بولغاي؛ بەدكىردارۇ غەددار. بىر دىرەم ئۈچۈن يۈز ھەقنى ناھەق ئەتكۈچى ۋە ئاز كەرەم ئۈچۈن كۆپ «لا»نى «نەئەم» بىتكۈچى. بىر سەبەت ئۈزۈم ئۈچۈن بىر باغنى كۆيدۈرمەكىدىن غەمى يوق ۋە بىر چارەك بۇغداي ئۈچۈن بىر خىرمەننى ساۋۇرماقدىن ئەلەمى يوق. مۇپتىكى، ھىيلە بىلەن فەتۋا تۇزەر، قەلەم نۇكى بىلەن شەرئەت يۈزىدەكى نۇقتىلەرنى بۇزار. مۇزد ئۈچۈن سىيىم ئالتىپ مالىغە قاتار، دىنىنى دۇنياغە ساتار. مۇنداغ مۇپتى ئادەمسىكۈش تەبىدۇر، بىرىگە ئىسلام قەتلى ۋە بىرىگە مۇسۇلمانلار قەتلى نەسىبدۇر. نەزم:

مۇپتىكى، ئىشىگە مۇزد ئالتىپ قىلسە رەقەم،
مۇزد ئارتۇق ئېسە، مەيل كېرەك قىلغاي ھەم.

[44. ي] (ئەگەر ئۇ) ئۇنداق بولماي، پاسىق، مەيخور جاھىل، بەتقىلىق بولسا، بىر پۇل ئۈچۈن يۈز ھەقنى ناھەق قىلسا، ئازغىنە مەرھەمەت ئۈچۈن كۆپ قېتىم «ياق» دېيىش ئورنىغا «ھەئە» دەپ يازسا، بىر سېۋەت ئۈزۈم ئۈچۈن بىر باغنى كۆيدۈرۈشتىن يانمىسا، بىر چارەك بۇغداي ئۈچۈن بىر خامانىڭ سورۇلۇپ كېتىشىگە پەرۋا قىلمىسا، ھىيلە ـ مىكىر بىلەن پەتۋا چىقارسا، شەرئەت كىتابىدىكى چېكىتلەرنى بۇزسا، ئىش ھەققى ئۈچۈن كۈموش ئېلىپ ئۆز مېلىغا قوشسا، دىنىنى دۇنياغا ساتقان بولىدۇ. بۇنداق مۇپتى ئادەم ئۆلتۈرگۈچى تېۋىپتۇر: بىرى ئىسلامنى ئۆلتۈرۈش بىلەن، يەنە بىرى مۇسۇلمانلارنى ئۆلتۈرۈش بىلەن مەشغۇلدۇر. نەزم:

مۇپتى ئەگەر بېجىرگەن ئىشى ئۈچۈن ھەق ئېلىپ قەلەم تەۋرەتسە، ناۋادا ئالغان ھەق ئارتۇق بولسا، مايىللىق قىلمىدۇ.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

[45. ت]

فەتۋادا چۇ بولدى مۇزد ئۇچۇن «لا» ئۇ «نەئەم»،
قىلماق كېرەك ئول قەلەمزەن ئىلكىنى قەلەم.

ئون تۆرتۈنچى فەسىل

مۇددەررىسلەر زىكرىدە

مۇدەررىسنىڭ غەرەزى كېرەك مەنسەب بولماسا، بىلمەس ئىلمنى ئايتۇرغە مۇرتەكىب بولماسا.
خۇدنەمالىق ئۇچۇن دەرس ھەۋسەلەسىن تۇزمەسە ۋە خۇدستاىلىغ ئۇچۇن غەۋغا ۋە تەكەللۇم تۇزمەسە.
جەھلدىن دەستارى ئۇلۇغ ۋە ئەلاقەسى ئۇزۇن بولماسا، مۇباھات ئۇچۇن مەدرەسە ئەيۋانى باشى ئاڭا ئورۇن بولماسا.
دىنىي ئۇلۇمى بىرلە ۋە يەقىنىي مەسايلىنى ئدلگە تەئلىم قىلسە؛ بىباكلىكلەردىن ھەراسان ۋە ناپاكلىقلاردىن گۇرىزان بولسە، يوقكى ئۆزىن

[45. ي] پەتۋا چىقىرىشتا ھەق ئېيتىش ئۇچۇن، «ياق» ياكى «ھەئە» دېگەن ھۆكۈمنى قىلىدىغان بولسا، ئۇنداق قەلەم تەۋرەتكۈچىنىڭ قولىنى قەلەم قىلىپ كەسمەك كېرەك.

ئون تۆتىنچى پەسىل

مۇدەررىسلەر زىكرىدە

مۇدەررىس بولغان كىشى مەنسەپ ـ ئەمەلگە قىزىقماسلىقى، ئۆزى بىلمەيدىغان ئىلىمدىن گەپ ئېچىشقا ئۇرۇنماسلىقى، ئۆزىنى كۆرسىتىش ئۇچۇن دەرس بېرىشكە ھەۋەس قىلماسلىقى، مەمەدانلىق قىلىپ دەرس ئورنىغا شاۋقۇن ـ سۇرەن سالماسلىقى، جاھىللار كەبى سەللىسى يوغان ۋە ھالاقىسى ئۇزۇن بولماسلىقى، ماختىنىش ئۇچۇن مەدرىسە ئايۇنىنىڭ تۆرىنى ئىگىلىۋالماسلىقى لازىم.

ئۇ دىن ئىلمىگە ئائىت ئېنىق مەسىلىلەرنى ئوبدان بىلمىشى ۋە ئەلگە بىلگەنلىرىدىن تەلىم بېرىشى، يارىماس، ناچار ئىشلاردىن ھەزەر قىلمىشى ۋە ناپاك قىلمىقلاردىن يىراق تۇرۇشى كېرەك. ئۆزىنىڭ بىلىمسىزلىكىنى بىلەلمەي، ئۆزىنى

[46. ت] ئالىم بىلگەي، نېچە مەجھۇلنى مەئلۇم قىلالماغاي. ئەنۋائى فىسقىنى مۇباھ، بەلكى ھەلال بىلگەي؛ قىلماس ئىشلارنى قىلماق ئاندىن مەئلۇم بولغاي ۋە قىلۇر ئىشلار تەركى ئاندىن قائىدە ۋە رۇسۇم بولغاي. بۇ مۇدەررىس ئەمەسكى، مۇبتەدئىدۇر. مۇنداغ كىشى سۇھبەتى ئىسلام ئېيلىدىن مۇمتەنئىدۇر.
ئالىم كېرەك مۇتتەقى بولسە ۋە ئاگاھ ۋە ئايتۇرى قالەللاھ، قال رەسۇلەللاھ. نەزم:

ھەرنېكى ئايتۇر ئولسە خۇداۋۇ رەسۇلدىن،
ئاندىن سوڭ ئولسە مۇجتەھىدۇ ئەۋلىيا سۆزىن.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

ئاندىن كىشى نې ئىشتۇرۇ نە ئۆرگەنۈر،
بولغاي خۇدا سۆزى، يوق ئېسە مۇستەفا سۆزىن.

[46. ي] ئالىم چاغلايدىغان، تۈرلۈك پاسىقلىقلارغا بېرىلىپ بۇنى ھالال ھېسابلايدىغان؛ قىلمايدىغان ئىشلارنى قىلىش، قىلدىغان ئىشلارنى قىلماسلىق ئۈنىكۈغا ئادەت بولۇپ قالغان كىشىلەر مۇدەررىس ئەمەس، بەلكى بىدئەتچى (ناچار ئادەتلەرنى تارقاتقۇچى) دۇر. بۇنداق كىشىنىڭ سۆھبىتىدە بولۇش ئىسلام ئەھلى ئۈچۈن مەنئى قىلىنغاندۇر. مۇدەررىس ئالىم، تەقۋادار ۋە ھوشيار بولۇشى؛ ھەرقاچان ئاللانىڭ، رەسۇللىلاھنىڭ سۆزلىرىنى نەقىل - ئۆرنەك قىلمىقى لازىمدۇر. نەزم:

نېمىلا سۆزلىسە خۇدا ۋە رەسۇل (پەيغەمبەر) دىن سۆزلىسە، ئاندىن ئىجتىھاتلىق ئالىملار ۋە ئەۋلىيالارنىڭ سۆزلىرىنى ئېيتسا، بۇنداق ئالىمدىن كىشى نېمىنى ئاڭلىسا ۋە نېمىنى ئۆگەنسە، (ئاڭلىغىنى ۋە ئۆگەنگىنى) خۇدانىڭ سۆزى ياكى بولمىسا، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆزلىرى بولىدۇ.

ئون بەشىنچى فەسىل

ئەتىبا زىكرىدە

[47. ت] تەببىغە ئۆز فەنىدە ھەزاقەت كېرەك ۋە بىمارلار ھالىغە شەفقەت ۋە نەفسى تەببىغە تەبئ مۇلايىم ۋە ھۇكەما قەۋلىغە پەيدەر - پەي ۋە مۇلازىم. سۆزىدە رەفقۇ دىلجويلۇق ۋە ئۆزىدە ئارامۇ خۇش خويلۇق.

ھازىق تەببىكى، بىمارلارغە شەفقەتى بولغاي، دېسە بولۇركى، ئېيسا رۇھۇللاھغە نىسبەتى بولغاي، ئېيسا ئىشى چىققان جانىنى تەنگە كىگۈرمەك دۇئا بىلە ۋە مۇنىڭ ئىشى چىقادۇرغان جانغە مانئ بولماق دەۋا ئىلە.

مۇنداغ تەببىنىڭ يۈزى مەرىز كۆڭلىگە مەھبۇبدۇر ۋە سۆزى بىمار جانىغە مەرغۇب [دۇر]. دەمى ئەللىلەرغە دەۋا ۋە قەدەمى خەستەلەرغە شىفا ۋە خىرزى نەجات ئانىڭ تەلئەتى ۋە ئابى ھەيات ئانىڭ شەربەتى.

ئەگەر فەنىدە ماھىر بولسە، ئەمما بەدخۇي ۋە بىپەرۋا ۋە دۇرۇشتگوي. مەرىزغە، ئەگەرچە،

ئون بەشىنچى پەسىل

تېۋىپلار زىكرىدە

[47. ي] تېۋىپ ئۆز كەسپىگە ماھىر، رەھىم - شەپقەتلىك ۋە بىمارلارنىڭ ھالىغا يېتىدىغان، تەبئىتى مۇلايىم، ھۆكۈمالارنىڭ سۆزلىرىگە ئىزچىل ئەمەل قىلىدىغان، سۆزلىرى دوستانە ۋە كۆڭۈل ئىزدەيدىغان، ئۆزى خۇش پېئىل ۋە خۇش خۇي بولغاي.

بىلىملىك تېۋىپ بىمارلارغا مېھرىبان بولىدۇ. ئۇنى ئېيسا ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىزباسارى دېيىشكىمۇ بولىدۇ. ئېيسا ئەلەيھىسسالام چىققان جانىنى دۇئا قىلىش ئارقىلىق تەنگە كىرگۈزگەن.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

تېۋىپ بولسا تەندىن چىققىنىۋاتقان جاننى داۋالاش ئارقىلىق توسۇپ قالىدۇ. بۇنداق تېۋىپنىڭ چىرايى كېسەلمەنلەرنىڭ كۆڭلىگە سۆيۈملۈك، سۆزى بىمارلارنىڭ جېنىغا يېقىملىق، تىنىقى ساقسىزلارغا داۋا، قەدىمى خەستىلەرگە شىپادۇر. ئۇنىڭ چېھرى نىجاتلىق ئاتا قىلغۇچى خىزىر، شەربىتى ئابھاياتتۇر.

گەرچە تېۋىپ ئۆز كەسپىدە ماھىر بولسىمۇ، لېكىن بەتخۇي، بىپەرۋا ۋە قوپال سۆزلۈك بولسا، بىمارنى بىر تەرەپتىن داۋالىسىمۇ،

[48. ت] بىر جانىبدىن گىلاج يەتكۈزۈر، گەما نەچچە جانىبدىن تەغىيرى مىزاج يەتكۈزۈر. ۋە لېكىن ئامىي تەبىبكى، گېرزۇر شاگىردى جەللاد؛ گول تىغ بىلە، بۇ زەھر بىلە قىلغۇچى بىداد. گول مۇندىن ياخشىراقدۇر، بىئىشتىباھكىم، ئانىڭ قەتلى گۇناھكاردۇر، مۇنىڭ بىگۇناھ. ھېچ گۇناھكار مۇنچا زەلىل بولماسۇن ۋە ھېچ بىگۇناھ ئانچا ئەلىل [بولماسۇن]. نەزم:

ھازىق تەبىبى خۇشگوي تەن رەنجىغە شىفادۇر،
ئامىنۇ تەشىدىد خۇي ئەل جانىغە بەلادۇر.

ئون ئالتىنچى فەسل

[نەزم] گۈلستاننىڭ خۇش نەغمە ـ نەۋا قۇشلارى زىكرىدە

گول نەچچە تەبەقەدۇر: ئەۋۋەلقى جەمائەت نۇقۇدى كۈنۈزى مەئرىفەتى ئىلاھىيدىن غەنى ۋە خەلق تەئرىفىدىن مۇستەغنىدۇرلار.

[48. ي] ئەما نەچچە تەرەپتىن ئۇنىڭ مىزاجىنى بۇزىدۇ. بىلىمسىز تېۋىپ جاللاتنىڭ شاگىرتىدۇر. جاللات تىغ بىلەن ئۆلتۈرسە، بۇ زەھەر بىلەن ئازابلايدۇ. جاللات بۇنداق تېۋىپتىن ياخشىراقتۇر. شۇبھىسىزكى، جاللات گۇناھكارلارنى ئۆلتۈرىدۇ، بۇ بىگۇناھلارنى ھالاك قىلىدۇ. ھېچبىر گۇناھكار جاللات قولىدا خار بولمىسۇن ۋە ھېچبىر بىگۇناھ بىمار بۇنداق تېۋىپقا زار بولمىسۇن. نەزم:

شېرىن سۆزلۈك ماھىر تېۋىپ تەن رەنجىگە شىپادۇر، ساۋاتسىز، بەتخۇي تېۋىپ ئەل جېنىغا بالادۇر.

ئون ئالتىنچى پەسىل

[نەزم] گۈلستاننىڭ خۇش ئاۋاز قۇشلىرى زىكرىدە

ئۇلار بىرنەچچە تەبىقىدۇر: بىرىنچى تەبىقىدىكىلىرى ئىلاھىي مەرىپەت خەزىنىسىنىڭ جاۋاھىرلىرى بىلەن بېيىغان ۋە خەلقنىڭ تەرىپلەشلىرىگە ئېھتىياجى چۈشمەيدىغانلاردۇر.

[49. ت] ئىشلارى مەئانىي خەزىنەسىدىن جەۋھەر تەرمەك ۋە ئەل فەيزى ئۈچۈن ۋەزن سىلكىگە نەزم بەرمەك.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

نەزم ئەداسى بەغايەت ئەرجۇمەند ۋە بىنىھايەت شەرىف دىلىپسەند ۋە چۈن ئاياتى كەلامدا نازىل بار ۋە ھەدىسى مۇئجىزە نىزامدا تىلەگەن تاپار. مەئەل ـ قىسسە ئىمەس، ئەل ھۇرمەتى جىھەتىدىن ئانى شېئىر دېمەس.

ئەمما بۇ ئەزىز قەۋمنىڭ پېشۋاسى ۋە مۇقتەداسى ۋە بۇ شەرىف خەيلىنىڭ سەردەفتەرى ۋە سەرخەيلى ۋە ۋەلايەت بەھرىنىڭ گەۋھەرى ۋە كەرامەت ئەۋجىنىڭ ئەختەرى، ئەمرۇل ـ مۇئمىنىن ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ۋە كەرەمەللاھۇ ۋەجھۇدۇركىم، نەزم دىۋانلارى مەۋجۇددۇر ۋە ئانداغ ئەسرار ۋە نۇكتەلەرى نامەئدۇد.

[49. ي] ئۇلار مەنىلەر خەزىنىسىدىن جاۋاھىر تېرىدۇ ۋە شۇ جاۋاھىرلارنى ئەل پەيزى ئۈچۈن ۋەزن يېپىغا ئۆتكۈزۈپ نەزم قىلىدۇ.

نەزم ئىلمى ناھايىتى ئەزىز، ئىنتايىن شەرەپلىك ـ يېقىملىقتۇر. چۈنكى، ئاللانىڭ كالامىدا ئۇ بار، ھەدىسلەردىمۇ ئۇنى ئىزدىسە تاپقىلى بولىدۇ. كىشىلەر ھۆرمەت يۈزىسىدىن ئۇنى شېئىر دەپ ئاتىمىغان.

بۇ ئەزىز قەۋمنىڭ پېشۋاسى ۋە باشلامچىسى، بۇ شاراپەتلىك زاتلار گۈرۈھىنىڭ ئالدىنقى قاتاردىكىسى ۋە سەرخىلى، ئەۋلىيالىق دېگىزىنىڭ گۆھىرى ۋە كارامەت ئاسمىنىنىڭ يۇلتۇزى، مۆمىنلەرنىڭ ئەمىرى ھەزرىتى ئەلى ــ تەكرى ئۇ كىشىدىن رازى بولسۇن ۋە ئۇنىڭ تۇپەيلىدىن ياخشىلىق ئاتا قىلسۇن ــ بولۇپ، ئۇنىڭ نەزم دىۋانى (شېئىرلار توپلىمى) بار، ئۇنىڭدا سىر ـ ھېكمەتلەر ھەددى ـ ھېسابسىز.

[50. ت] بۇ مەزھەرۇل ـ ئەجايىبغە گۈرۈھىكى تابىئدۇر ۋە بەئزىنى بەيان قىلالمىكىم، كىملەر ۋاقىئدۇر. فارسىي ئىبارەتدە ئول جۇملەدىن، نازىمى جەۋاھىرۇل ـ ئەسرار، مەئرىفەتى ئىلاھى شەيخ فەرىدۇددىن ئەتتاردۇر ۋە يەنە قابىلى مەسنەۋىي ۋە مەئنەۋىي، غەۋۋاسى بەھرۇل ـ يەقىن مەۋلانا جەلالۇددىن، يەئنى مەۋلەۋى رۇمىيدۇر. يەقىن مەۋلانا نامۇتەناھىي ئىملاسىدىن ئۆزگە يوقتۇر ۋە يەنە ھەم ئەۋلىيائى ئاگاھ ۋە مەشايىخى ئەھلۇللاھ باردۇرلاركى، بۇلارغە تەتەببۇئ قىلىپدۇرلار. بۇلار بۇ كەلامنىڭ ئەداسىن ۋە ھەقايىقى مەئناسىن مۇستەھسەن بىلىپدۇرلار ۋە بۇ خەيلدۇر ھەقىقەت تەرىقمنىڭ سۇخەنۋەرى، بەلكى كىمىياگەرى ۋە كىبرىتى ئەھمەرى.

[50. ي] ئەمدى بىز بۇ ئاجايىپ زاتلار گۈرۈھىغا تەۋە كۆزگە كۆرۈنگەنلەردىن بەزىلىرىنى بايان قىلىپ ئۆتەيلى:

شۇ جۇملىدىن پارسىي تىل بىلەن ئىلاھىي مەرىپەت سىرلىرىنىڭ جاۋاھىرلىرىنى نەزم يېپىغا تىزغۇچى شەيخ فەرىدۇددىن ئەتتاردۇر. يەنە بىرى مەسنەۋىچىلىك ۋە مەنىۋىيەتچىلىكنىڭ قابىلى، يېقىنلىق دېگىزىنىڭ غەۋۋاسى مەۋلانا جەلالۇددىن، يەنى مەۋلەۋى رۇمىيدۇر. بۇلارنىڭ شېئىر يېزىشتىن مەقسىتى ئىلاھىي سىرلارنى بايان قىلىش ۋە ئۇنىڭ پۇتمەس ـ تۈگىمەس مەرىپىتىنى تارقىتىشتىن ئىبارەت.

يەنە بۇلارغا ئەگەشكەن، ھەممىدىن خەۋەردار ئەۋلىيا ۋە تەكرى يولىدىكى ماشايىخلار باركى، بۇلار تەكرى سۆزلىرىنى ئىپادىلەشنى ۋە ھەقىقەت مەنىلىرىنى ياخشى بىلگەنلەردۇر. ھەقىقەت تەرىقىنىڭ

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

بىلىمدانى، بەلكى كىمياگىرى ۋە كىبرىتى گەھمەرىدۇر①.

[51. ت] يەنە بىر جەمائەتدۇرلاركىم، ھەقىقەت گەسرارىغە مەجاز تەرىقىن مەخلۇقا قىلىپدۇرلار ۋە كەلاملارىنى بۇ ئۇسلۇبدا مەزبۇت گىتىپدۇرلار. ئاندىنكى، مەئانى گەھلىنىڭ نۇكتىچەردازى شەيخ مۇسلىھۇددىن سەئدى شىرازىي ۋە گىشق كۇرۇھىنىڭ پاكبازى ۋە پاكرەۋى گەيسر خۇسرەۋ دېھلەۋى ۋە تەسەۋۋۇفدا ۋەقت مۇشكىلاتىنىڭ گىرىھ - كۇشايى شەيخ زەھىرۇددىن سەنائىي ۋە فەرىدۇددىن گەھلى يەقىن، شەيخ گەۋھەدۇددىن كىرمانىي، [مەئانى] سىغە لافىز خاجە شەمسۇددىن مۇھەممەدىنىول - ھافىز.

يەنە ھەم جەمئى باردۇرلاركىم، مەجاز تەرىقى گەداسى ئۇلار نەزمىغە غالىبدۇر ۋە ئۇلار بۇ شىۋەغە كۆپرەك راغىب. ئاندىنكى،

[51. ي] يەنە بىر گۇرۇھ شائىرلار بارکى، ئۇلار ھەقىقەت سىرلىرىغا مەجازىي ۋاسىتىلەرنى ئارىلاشتۇرۇپ، ئۆز پىكىرلىرىنى شۇ ئۇسلۇبتا مۇقىملاشتۇرىدۇ. مەنە گەھلىلىرى ئىچىدىكى ھېكمەت ئىگىسى شەيخ مۇسلىھۇددىن سەئدى شىرازىي، ئىشق ئەھلىنىڭ چىن ۋە ساداقەتلىك ئاشىقى ئەمىرخۇسرەۋ دېھلەۋى، تەسەۋۋۇپتا نازۇك، قىيىن چېگىشلەرنى يەشكۇچى شەيخ زەھىرۇددىن سەنائىي، دىن ئەھلىنىڭ يېگانىسى، تەئىرىگە يېقىن زات شەيخ ئەۋھەدۇددىن كىرمانىي، سۆز بىلەن ھەرقانداق چوڭقۇر مەنىلەرنى يورۇتۇپ بەرگۈچى خاجە شەمسۇددىن مۇھەممەد ھافىزلار شۇلارنىڭ جۇملىسىدىندۇر.

بۇلاردىن باشقا يەنە بىر گۇرۇھ بارکى، ئۇلار نەزمىدە پىكىرنى كۆپىنچە مەجازىي يول بىلەن بايان قىلغان. ئۇلار بۇ ئادەتكە بەكرەك مايىلدۇر.

[52. ت] كەمال ئىسفەھانى ۋە خاقانى شىرۋانىي ۋە خاجەئى كىرمانىي، مەۋلانا جەلالۇددىن ۋە خاجە كەمال، ئەنۋەرىي ۋە زەھىرىي ۋە ئەبدۇلۋاسىئ دايىرىي ۋە سۇلەيمان ياساۋچى ۋە ناسىر بۇخارىي ۋە كاتىبىي نىشاپۇرىي ۋە شاھىي سەبزەۋارىي.

ۋە يەنە ھەقىقەت، مەجاز تەرىقىدە كامىل ۋە ھەر ئىككى تەرىقىدە ۋافى ۋە شامىل. نەزم ئەھلىنىڭ مۇقتەدايى ۋە ئىمامى ھەزرەتى شەيخۇل - ئىسلام، نۇرۇل - مىللەتە ۋەد - دىن ئەبدۇررەھمانەل - جامىي نەۋۋەرەللاھۇ مەرقەدەھۇ ۋە قۇددىسە سىررەھۇدۇركىم، ئەۋۋەلقى تەبەقەدە ھەم شەرىف مەقال ۋە سۆڭقى تەبەقەنىڭ ھەم لەتايىفى ئەداسىدا ساھىب كەمالدۇرلاركى، ئالەمدە ھال ئەھلى بۇلار لەتايىفى بىرلە مەسرۇردۇرلار ۋە بۇلار مەئارىفى بىرلە ھۇزۇر قىلۇرلار.

[52. ي] ئۇلار كەمال ئىسفەھانىي، خاقانىي شىرۋانىي، خاجەئى كىرمانىي، مەۋلانا جەلالۇددىن، خاجە كەمال، ئەنۋەرىي، زەھىرىي، ئەبدۇلۋاسىئ دايىرىي، سۇلەيمان ياساۋچى، ناسىر بۇخارىي، كاتىبىي نىشاپۇرىي ۋە شاھىي سەبزەۋارىيلاردۇر.

يەنە ھەقىقەت، مەجاز تەرىقىدە كامىل ۋە ھەر ئىككى ئۇسلۇبتا كەم - كۆتىسىز ماھىر، نەزم ئەھلىنىڭ پىشۋاسى ۋە يېتەكچىسى ھەزرىتى شەيخۇلئىسلام مىللەت ۋە دىننىڭ نۇرى ئەبدۇررەھمان جامىيدۇر (ئاللا ئۇنىڭ ياتقان جايىنى نۇرغا تولدۇرسۇن، قەبرىسىنى مۇقەددەس قىلسۇن). ئۇ بىرىنچى گۇرۇھتىكىلەرگە ئوخشاشلا سۆزى شەرەپلىك ۋە كىيىنكى گۇرۇھتىكىلەرنىڭ ئۇسلۇبى گۈزەللىكلىرى بويىچە كامالەت ئىگىسىدۇركى، ئالەمدىكى ئىلاھىي ھەقىقەت شەيدالىرى، پاك ئىنسانىي مۇھەببەت ئەھلىلىرى ئۇنىڭ يېقىملىق ۋە مەنىلىك سۆزلىرى بىلەن خۇشاللىق تاپىدۇ ۋە تارقاتقان مەرىپەتلىرى

① كىبرىتى ئەھمەرى — قەدىمكى كىمياگەرلەر (خېمىكلار) نىڭ چۈشەنچىسى بويىچە دەرىجىدىن تاشقىرى تەسىر كۈچكە ئىگە دەپ قارالغان بىر ماددا، «ئالتۇن گۈڭگۇرت»، «قىزىل گۈڭگۇرت»، «ئىكسىر» دېگەن نامىلار بىلەن ئاتالغان.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

بىلەن ھۆزۈرلىنىدۇ.

[53. ت] ۋە يەنە ئەدنا تەبەقەسىدە جەمئىيەتىدۇركىم، نەزمى نۇقتەت بىلە خۇشنۇد ۋە خۇرسەند ۋە رازى ۋە بەھرە مەنددۇرلار. ۋە يۈز مۇشەققەت بىرلە يەتتى بەيتكى، باغلاشتۇرغايلار؛ دەئۋا ئەۋازەسىن يەتتە فەلەكدىن ئاشۇرغايلار. سۆزلەردە نە ھەقايىق ۋە مەئارىف نۇشىدىن ھالاۋەت ۋە نەزمىلەردە نە شەۋق ۋە ئىشق ئوتىدىن ھەرارەت. نە شائىرانە تەركىبلەرى ئەسەن ۋە نە ئاشقانە سۆزۇ دەردلەرى شۇئلە ئەفكەن. بەئزىدىن ئەگەر بىرەر ياخشى بەيت ۋاقىئ بولۇر، ئەما نەچە يامان دەئۋا ۋاقىئ بولۇركى، ئۇل ھەم زايىئ بولۇر.

ئەما بىرى نازۇك مەئنا پىسەندىدە پەچ قىلۇر، ئەما نەچچە ناپىسەند دەئۋا بىلەن ئانى ھەچ قىلۇر.

[53. ي] يەنە تۆۋەن تەبىقىدىكى بىز جامائەتمۇ بارکى، بۇلار پەقەت شېئىر يېزىش بىلەن شاد ۋە خۇرسەن، رازى ۋە بەھرىمەندۇرلار. ئۇلار يۈز مۇشەققەت بىلەن يەتتە بەيىتنى قۇراشتۇرۇۋالسا، شائىرلىق دەۋاسىنى يەتتە قات ئاسماندىن ئاشۇرۇۋېتىدۇ. ئەما، سۆزلىرىدە نە ھەقىقەت ۋە نە مەرىپەت تەمىدىن لەززەت، نەزمىلىرىدە نە زوق ۋە نە ئىشق ئوتىدىن ھارارەت، نە شائىرانە تەركىبلىرىدە گۈزەللىك ۋە نە ئاشىقانە كۆيۈش ـ يېنىشلىرىدا يالقۇندىن ئەسەر بولسۇن. ئەگەر بەزىلىرىدىن گاھىدا بىرەر ياخشى بەيىت يارىتىلىپ قالسا، نەچچىلىگەن ئورۇنسىز دەۋا بىلەن ھەممە ياققا جار سېلىپ، شۇ بەيىتنىمۇ زايە قىلىدۇ. بۇلاردىن بەزىدە بىرەر يېقىملىق، نازۇك مەنە كۆرۈلۈپ قالسىمۇ، ئۇنى يېقىمسىز دەۋا بىلەن ھېچنېمىگە ئەرزىمەيدىغان قىلىپ قويىدۇ.

[54. ت] گويا ئەقىدەدە ئۆزلەرىگە مۇۋافىقدۇرلار ۋە سۆزلەرىگە ئىئتىقاددا مۇشفىقدۇرلار. تۇرفەراق بۇكىم، ھەربىرىنىڭ سۆزلەردە مەئنا ئازراق، ئۆزلەردە دەئۋا كۆپرەك نەئۇزۇ بىللاھى مىن شۇرۇرى ئەنفۇسنا ۋە مىن سەييئاتىنا ئەئمالىنا. رۇبائىي:

ئەئلالاردۇر نەدىن دەرسەن ئەئلا،
ئەدنالاردى ھەم بارچە دەنىدىن ئەدنا.
ئەۋسەتلەرىكىم، ھېچ نېمەگە يارامىاس،
بىلكىم، نەفەس ئورماماق ئۇلاردىن ئەۋلا.

ئون يەتتىنچى فەسل

كاتىبلار زىكرىدە

كاتىب شۇئەرا سۆزىنىڭ ۋەرەق نىگارىدۇر ۋە سۆز مەخزەنىنىڭ خەزانەدارى. خازىن ھۇنەرى ئەمانەت بولۇر ۋە تەسەررۇفى خىيانەت بولۇر.

[54. ي] گويا ئۇلارنىڭ ئۆزلىرىچە ئەقىدىسى مۇۋاپىق ۋە ئۆزلىرى ياراتقان سۆز ـ بەيىتلىرىغا ئېتىقادلىرى مۇستەھكەم. قىزىق يېرى شۇكى، بۇ تائىپە شائىرلىرىنىڭ كۆپچىلىكىنىڭ شېئىرلىرىدا مەنە ئازراق، ئەما شائىرلىق دەۋالىرى كۆپرەك. ئەي تەكرىم، نەپسىمىزنى ياۋۇزلۇقتىن، ئىشلىرىمىزنى يامانلىقلاردىن ئۆزۈڭ ساقلىغىن ! رۇبائىي:

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئۇيغۇر كىتاب توری

ئۇلارنىڭ ئەلالىرى ھەممىسىدىن ئەلا، تۆۋەنلىرى ھەممىسىدىن تۆۋەن؛ ئوتتۇرىدىكىلىرى بولسا، ھېچنېمىگە يارىمايدۇ، بىلگىنكى، ياخشىسى ئۇلار توغرىسىدا ئېغىز ئاچمىغان تۈزۈك.

ئون يەتتىنچى پەسىل

كاتىپلار زىكرىدە

كاتىپ شائىرلارنىڭ شېئىرلىرى بىلەن ۋاراقنى بېزىگۈچى ۋە سۆز خەزىنىسىنىڭ خەزىنىچىسىدۇر. خەزىنىچىنىڭ ھۈنىرى (ۋەزىپىسى) ئامانەتنى ساقلاشتۇر، ئۇ ئامانەتنى ئۆزىنىڭ قىلمۇالسا ياكى ئۆزگەرتىۋەتسە، خىيانەت قىلغان بولىدۇ.

[55. ت] ئەسىلكى، خىيانەتكە مەنسۇب بولغاي، ئۆز ھۈنەرىدە مەئيۇب بولغاي. ئانداغنىڭ ئىلكى قەتئى خوب بولغاي ۋە ياخشى نۇقتەدىن سەھۋەگە جەمال، ئانداغ ياخشى نۇقتە يۈز سەھۋەسىغە خەتتۇ خال. خۇش نەۋس كاتىب سۆزگە ئارايش بېرۇر ۋە سۆزلەگۈچىگە ئاسايىش يەتكۈرۇر. راقىمى رەقەمى بولغاي راست ۋە راستلار كۆڭلىگە قەبۇلىيەتى بىخاست. مۇھەررىرىكى ۋە تەھرىرى بولغاي تۈز، پېسەندىدەدۇر، ئەگەر بىر بەيت فۇتۇر ۋەگەر يۈز. ئەگەر خەت سۇرەتى ناخۇشدۇر، مەئنى خەيلى ۋە ئوقۇغۇچى ئاندىن مۇشەۋۋەشدۇر.

خۇش نەۋسكى، سەھۋى كۆپ بولغاي، ئىلكى قەلەج ئىللەتىگە خوب بولغاي. ئولكى، بىجا نۇقتە بىرلە «حبب» (ھەبىب) نى «خبيث » (خەبىس)

[55. ي] ئامانەتنى ساقلىغۇچى كىشى خىيانەتچى بولسا، ئۆز كەسپىدە ئەيىبدارىدۇر. شۇڭا، بۇنداق كىشىنىڭ قولىنى كېسىۋەتكەن ياخشى.

ياخشى يېزىلغان خەت ۋە جايىدا قويۇلغان چېكىت چىرايلىقلار يۈزىگە گۈزەللىك بەخش ئەتكەن خالدەك ئاق قەغەز جامالىنى بېزەيدۇ. خۇش خەت، يەنى خەتنى چىرايلىق يازغۇچى كاتىپ سۆزگە زىننەت ۋە سۆزلىگۈچىگە راھەت بېغىشلايدۇ. ئەگەر خەت پۈتكۈچى خەتتات تۇغرا يازسا، ئۇنىڭ پۈتكىنى ياخشىلار كۆڭلىگە سۆزسىز مەقبۇل بولىدۇ. يازغۇچى خاھى بىر بەيىت، خاھى يۈز بەيىت يازسۇن، ئىملاسى توغرا بولسا، ئوقۇغۇچىلار ياخشى كۆرىدۇ؛ ئەگەر خەتنىڭ شەكلى چىرايلىق ۋە توغرا بولمىسا، بىلىم ئەھلى ۋە ئوقۇغۇچىلارنىڭ چۈشىنىشىدە مۇجمەللىك پەيدا قىلىپ قويىدۇ. شۇنىڭدەك، خېتى چىرايلىق بولسىمۇ، ئەمما ئىملاسىدا كۆپ خاتاغا يول قويىدىغان بۇنداق كاتىپنىڭ ئىككى قولى پالەچ كېسىلگە گىرىپتار بولغاي. ئۇنداقلار چېكىتنى ئورۇنسىز قويۇپ «ھەبىب» (دوست)نى «خەبىس» (پەسكەش)،

[56. ت] قىلغاي، «محبت» (مۇھەببەت) نى «محنت» (مېھنەت) قىلغاي. ئانىڭدەك خەبىسى مېھنەتزەدەگە يۈز لەئنەت.

خەتكى غەلەتى بىھىساب ۋە قارىي مەسخەرە ساقالىغە خىراب. ئول خەتنى قىرقىپ مەبرىزغە تاشلاماق ياخشى ۋە ئىگەسىن مالىكى جەھەننەم ساری تاشلاماق ياخشى.

مەھبۇبدىن مەكتۇبكى، ھەم خەتى خوب بولغاي، مەزمۇنى ھەم خوب؛ جانىغە ئولدۇر مەرغۇب ۋە كۆڭلىگە ئولدۇر مەتلۇب. خەتى يامان بولسە، يامان ئەمەس، مۇھىب مەھبۇب خەتى [نى] يامان دېمەس.

يامان كاتىب مەنزىلى قەلەمداندەك چاھ ئارا بولسۇن، قەلەمدەك باشى يارا ۋە يۈزى قارا بولسۇن نەزم:

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

قايسى بىر كاتىبكى، ئول سۆزگە قەلەم سۈرگەي خىلاف،
ئول قارا يۈزلۈك باشى بولسۇن قەلەم يەڭلىغ شىكاف

[56. ي] قىلىدۇ، «مۇھەببەت»نى «مېھنەت» قىلىپ يازىدۇ، ئۇنىڭدەك يارامسىز جاپاكارغا يۈز لەنەت! خېتىمۇ سەت، خاتالىرىمۇ كۆپ بولغان كاتىپ ساقلىنى بويىپ مەسخىرىگە قالغان قېرى كىشىگە ئوخشايدۇ. شۇڭا، ئۇنداق كاتىپنىڭ خەتلىرىنى پارچىلاپ ئەۋرەزگە تاشلاش ۋە ئىگىسىنى بولسا جەھەننەمگە يوللاپ، دوزاخنىڭ پاسىبانىغا تاپشۇرۇش ھەممىدىن ئەلادۇر.

مەھبۇبىدىن كەلگەن مەكتۇپ خېتى چىرايلىق، مەزمۇنىمۇ ياخشى بولسا، كۆڭۈلنى سۆيۈندۈرۈپ، جانغا ھۇزۇر بېغىشلايدۇ. ئۇنىڭ خېتى كۆرۈمسىز بولسىمۇ، ھېچقىسى يوق. چۈنكى، ئاشىق مەشۇقىنىڭ خېتىنى ھېچقاچان يامان دېمەيدۇ.

گويا قەلەمنىڭ ئورنى قەلەمدان بولغاندەك، يامان كاتىپنىڭ مەنزىلى زىندان بولسۇن، بېشى قەلەمدەك يارا، يۈزى قەلەمدەك قارا بولسۇن. نەزم:

سۆزنى چەلگەش ـ خاتا يازىدىغان ھەرقانداق بىر قارا يۈزلۈك كاتىپنىڭ بېشى قەلەمدەك تىلىنسۇن

ئون سەككىزىنچى فەسل

دەبىرىستان ئەھلى زىكرىدە

[57. ت] مەكتەبدار بىگۈنەھ مەئسۇملەرگە جەفاكار. ئەتفال ئەزابىغە راغىب ۋە ئۇلار تەئدىبىغە مۇرتەكىب. زاتى بىمەدار ۋە دىماغى فۇلاد ۋە كۆڭلى خار. غەزەبدىن قاشىدا چىن، گۈنەھسىزلەر بىلە ئايىنى كىن. كۆپرەكىدە تەبئ ئىللەتى پەددار ۋە ئەقل قىللەتىغە گىرىفتار.

ئەما تەۋسەنى ئەتفال تەبىئەتى جەفا بىلە رام قىلغۇچى، ناھەمۋار سەفا تەۋرىغە سىياسەت بىرلە ئەندام بەرگۈچى. ئەگەرچە خۇيلارى دۇرۇشتلۇقدا ياماندۇر، ئەما ئەتفال نەھەمۋارلىغى ئىسلاھىغە ئىرىك سۇھاندۇر.

ئون سەككىزىنچى پەسىل

مەكتەپ ئەھلى زىكرىدە

[57. ي] بەزى مۇئەللىملەر بىگۈناھ مەسۇملارغا جاپا قىلىدۇ. ئۇلار بالىلارنى ئازابلاش ۋە كالتەكلەشكە مايىل. زاتىدىنلا ئورۇشقاق، كۆڭلى پولات، باغرى تاش، غەزەپتىن دائىم قاپاقلىرى تۇرۇك، گۇناھسىزلار بىلەن دۇشمەنلىشىشكە كۆنۈك، كۆپچىلىكنىڭ تەبىئىتىدە كېسەللىك بار، ئۇلار ئەقلسىزلىك كېسىلىگە دۇچار بولغان. ئۇلار بالىلار كۆڭلىدىن ئىبارەت توسۇن تاينى جاپا بىلەن كۆندۇرمەكچى، ئۇلارنىڭ قالايمىقان ئادەتلىرىنى قاتتىق قوللۇق بىلەن تەرتىپكە سالماقچى بولۇشىدۇ. ئۇلار تولىمۇ قوپال ۋە ئاچچىقى ياماندۇر، بالىلارنىڭ قالايمىقان ئادەتلىرىنى تۇزەشتە بىر چوڭ ھەرىگە ئوخشايدۇ.

[58. ت] ئانىڭ ئىشى ئادەمدىن كەلمەس، بەنى ئادەمگە ۋە نە دېۋ قىلا بىلمەس. بىر شۇرۇك

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى
ئۇيغۇر كىتاب تورى
ئەۋلاد گۇرۇپپىسى

كىشىنى بىر تىفل مۇھافەزەتى ئاجىز ئېتەر، ئول بىر سۇرۇككە ئىلمۇ ئەدەب ئۆرگەتكەي: كۆركى ئاڭا نې يېتەر. ئانچە باركىم، ئول قەۋمنىڭ ئىدراكى ۋە فەھمى ئاز تۇشەر، ئانداغ كىشىگە يۇز مۇنچە مۇشەققەت نې بۇشەر ۋە ھەر تەقدىر بىلەن ئەتفالغە ھەققى كۆپدۇر. ئەگەر پادىشاھلىقغە يەتسە ۋە ئاڭا قۇللۇق قىلسە خۇبدۇر. شاگىرد ئەگەر شەيخۇل ـ ئىسلام ۋە گەر قازىدۇر، ئەگەر ئاندىن ئۇستاد رازى ۋە خۇدا رازى. نەزم:

ھەق يولىدا كىم ساڭا بىر ھەرف ئوقۇتمىش رەنج ئىلە،
ئەيلەمەك بولماس ئادا ئانىڭ ھەقىن يۇز گەنج ئىلە.

[58. ي] ئۇلارنىڭ بۇنداق قىلىقىنى ئىنسان قىلمايدۇ، ئىنسان تۇگۇل، دىۋىمۇ ئۇنداق قىلمايدۇ. لېكىن، بىر بالىنى مۇھاپىزەت قىلىشقا بىر توپ ئادەممۇ ئاجىزلىق قىلىدۇ. ۋەھالەنكى، مۇئەللىم بولسا، بىر توپ بالىغا ئىلىم ـ ئەدەپ ئۆگىتىدۇ. قاراڭ، ئۇنىڭغا نېمە جاپالار يېتىدۇ. بالىلار ئارىسىدا پەمى ئاز ۋە ئىدراكى ئاجىزلار بولسا، ئۇ كىشىگە (مۇئەللىمگە) يەنە يۇزلەپ مۇشەققەتلەر يېتىدۇ. نېمىلا دېگەنبىلەن، بالىلار (ئوقۇغۇچىلار) دا مۇئەللىمنىڭ ھەققى ناھايىتى كۆپ. ئەگەر ئوقۇغۇچى پادىشاھلىق مەرتىۋىسىگە يېتىشسىمۇ، ئۆز مۇئەللىمگە قۇللۇق قىلسا ئەرزىيدۇ. شاگىرتى ئەگەر شەيخۇلئىسلام ياكى قازى بولغان تەقدىردىمۇ، ئۇنىڭدىن پەقەت ئۇستازى رازى بولسىلا، ئاندىن تەڭرى رازى بولىدۇ. نەزم:

ھەق يولىدا كىمكى ساڭا جاپا چېكىپ بىرەر ھەرپ ئۆگەتكەن بولسا، ئۇنىڭ ھەققىنى يۇزلىگەن خەزىنە بىلەنمۇ ئادا قىلغىلى بولمايدۇ.

ئون توققۇزۇنچى فەسىل

ئىماملار زىكرىدە

[59. ت] ئىمامەت قىلغۇچى ئۆز قىرائەتىنىڭ شىفتەسىدۇر ۋە ئۆز نەمازىنىڭ فىرىفتەسىدۇر. كىشىلىكدىن ئۆز خەيالىدا تەسەۋۋۇرلار ۋە ياخشىلىق زەمىرىدە تەكەببۇرلار. ئۆز نەمازىن مەقبۇل تەخەييۇل قىلغان، جەمائەت نەمازى قەبۇلىيەتىن تەكەففۇل قىلغان. قىرائەت قىلماغى مەھزى رەئنالىق ۋە جەمائەتدىن ئىلگەرى چىقماقى ئەينى رەسۋالىق. نەفسانىيەت خەيالىغە پېشۋالىق ۋە تەسەۋۋۇرى ئەلگە مۇقتەدالىق.

نەمازغە ئىمامەت كامىللار ئىشىدۇر، ئۆزىن مۇنداغ تەسەۋۋۇر قىلغان جاھىل، ناتەمام كىشىدۇر. ئىمامەت مۇناسىپىدۇر پىردىن خەيلى مۇرىدغە، يا مۇئەللىمدىن سۇرۇك تىفلى نارەسىدەغە

ئون توققۇزىنچى پەسىل

ئىماملار زىكرىدە

[59. ي] ئىماملىق قىلغۇچىلاردىن بەزىلىرى پەقەت ئۆز قىرائىتىگىلا ئاشىق ۋە ئۆز نامىزىغىلا مەپتۇندۇر. ئۇلار ئۆزلىرىنى ئەڭ ياخشى دەپ تەسەۋۋۇر قىلىشىدۇ ۋە مەن ياخشى دەپ

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى
ئۇيغۇر كىتاب تورى
ئەۋلاد گۇرۇپپىسى

اكرچه يلديك هر يان سالغاى آصف نى بو خاكدان دا
قايدين تپالغاى ذهر ايليدا ابروكا آصف نهاد دور
اول بيلكا يكيم سليمان تختى برباد دور بو ظالم لار ملكتى
برباد بركوچيلار دور و ملك اهلى بيغشتورغانلارنى
بركوچى لار دور اولى اولكه بولار ذكر يدا خامه سورماكاى
و بو خامه ديك قرا يوزلوك لار اتين قلم تليغه كلتورماكاى
زهر تربيت بيمارنى اولتوركوچى طبيب بولارغه بولسون
نصيب ذور تيله اولتوركوچى طبيب بولار كوراترك
طبيب بو ايكى خيلى دين هر برى مار افعى و شاه غه
واجب دور بولارنيك دفعى بولار جمله سى جيانلار
و خلايق غه تيكو دور زيانلار و كلك لارى نوكى غضب نشى
رعيت

رعيت جانيغه اول نيش تشويشى نجه نيش مظلوم
جانيغه سانچيلغاى اميد اولكيم باشلارى اجل تاشى
برله يانچيلغاى نظم بولاردين كراعلى كرادنى دور
كه اندين خلايق غه آزار دور شه اولتورماك اولى
اول ايلنى پات بنى ديب دور اقتلوا الموذيات
التنجى فصل ناقابيل صدرلار ذكر يدا بى ديانت
صدر و رعيت غه بلا دور بو ناكس اكر عامى دور فسق
فجور انينك كاميدور و مجلسيدا نغمه نوازلق علم
و تقوى غه اسيغه نوحه سازلق علما كتوركان
كلاب شيشه لارى خالى قاليب باده سالورغه
كامى ملازم لارى اليب بولار كتوركان نبات

كرك اوچون اوشاليب وظيفه وجه لارى اوزكا
اسباب اوچون سايغاليب بدكردار اندا غلبه
نابكار اندا طلبه نوكرلاريغه آتش خانقاه رابطه سيدين
وجه لاريغه معاش شيخ مدرس وظيفه سيدين
بزميغه مى كلتوركالى محتسب راضى و ميغه پاده پالار
ريش قاضى كشورغه اندا مناهى مونداق بيحساب
بولغاى اسلام شريعت غه نه عزت دنى حساب
اولغاى صدر كرك علماغه دوست يار بولشه و مشايخ قه
كاركذار و خدمت كار بولشه سادات غه ممد
و فقرا خدمتيدا بجذ و اقاف بوزوغين توزكوچى
و زراعت كثرتيدا سعى كوركوزكوچى نظم يوق اولكيم
فاسق

فاسق خمار ذكه كه بوزغاى كرچه بولغاى خواجه ديك كه
ركابى نقش كرسانليق سراشر تونيدا اندين ارتوق
زيب زيور قطعه كرك كه باشيغه قوليسه علاقه ليق دستار
ينار دا هم اينيك انكنى دور ور موالى ديك يوق اولكه
مركب لوينيغه باغلاب آسسه قطاش اسيلغاى
اوزى نيك اوز بوغزندين سقاليديك شيخ فصل
فاسق و بدمعاش بهادرلوق لافين اورغانلار ذكر يدا
شاه ايشكيدا يارماق ضايع قيلغوچى جماعت
اولاردين تنكريكا نه طاعت و نه شه غه اطاعت
طريق لارى خودنمالق رسم لارى خودارالق اشلارى
مست ليق و رزيش لارى خودپرست ليق چين

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

ویاکلاری لاف معنی لیق سوزلاری کذاف جوعه
کش لیکه ین لاری وکا فروش لیک آئین لاری
کونکللاری توفجاق سکر تیوردین آرام تاباق سوز
لاری باش یلانکیز کا جاباق بزم داد عوی للاری
جاتم لیق ورزم داتلاشلاری رستم لیق اوتاغات
لاریدین نسر طابیرغه رمز ونیزه لاریدین سمک
راح نوری درهم نطور لاریدین اشفته راق اعلارغه
دستار شه ودستار علاده سیدین اوحالبار یدا آزاز
ملک دشمنی دفعی غه شهدت لاری دشاه غه
ملک اسرار منتلاری نبود عوی باشیغه تیکونجه
نجه سینی اولتوروب نجه سلن داغی فتق فوزخ غه

تیکوروب

کوب دشمن لارغه خوف رجا تیکورکای سطلم شهی که
صدق اینیک تنکری برله توزبولغای نغم عدوسی اینک
بریوق ایریسیه بولغای کشی کا تنکری برور فتح یوتی کرخیل
سپاه نبس اعتما دمونکا ایلماکن سوزبولغای شعر
جریک بوب ولیما سا بخت یار یسپه غه عدوخیلی نیک حکم بازت
سکزنجی فصل یسا ول کروهی ذکر مدایسا ول کیم
بر مظلوم اشیکا بارغای اول مظلوم نظالم دین
قوتقارغای اکر مزد تیلاماکی مقدوردین ارتوغلیق تیلمه
اول ظالم غه اولوغراق ادقراق دوزاکر سعی غه یراشا
آنور خیاله بولغای اتا میراتی اناسوتی دیک حلالی بولغای
اکر طمعی تعالی سی دین کم بوز مرت ایرلنکا مسلم

یوزدین بری معرکه غه تیب تونداغ جابشلاری یله
اوزین ضایع اتیب مبارز افکن لیک لاری اوز صفیا لیغه
صف شکن لیک لاری اوز لیالیغه بولوغ بهادر
معرکه دا بولماسون غه هیچ صف توزارما اینک قانی
تولماسون شاه سپاهیغه زرونیلاری عسیدو
فقرا همتی تنکری رضاسیدور شاه کم انکا حق علاتی
بولغای لوایی زینتی نصر من الله بولغای شاه غه حق
عنایتی بازدشمنی ایرور خاکسار دولت غه
تیکور کوچی تنکری هم برکوچی هم الغوچی تنکری اول
برکشی الاماش اول تیکورسه کشی یراق قیلاماس
شاه که حق امرینی بجا کلتورکای بودولت

اکر سعی قتلغای والماغای مزد انکا حق دصدلنه دیسه
ولی مطلق دور کوب ایرانلار بوایشغ شعار اتیب
ولبوسلوک برله مقاصد غه تیب دوب لار نظلم
اولیاء الله هر صورت دا باز بعضه اتمیش بر ریوش
اختیار جون ایرور لار قبه لار انجه نهان حق دین
اوزکا کیمسه کا ارکس عیان تو توزوبنجی فصل
ایسا غلق قرا جریک دیکر ایسا غلیق دیکان
قرا جریک یاجوج وماجوج خیلی غه شریک امکان
دین اولارغه آرام یوق یاغ کورسا تورین
بوزنفس کام یوق ایشلاری تیلای الغانی تالاماق
یات ملک کا جو کار تیوه دیک سبزه ویفراغ یلاماق

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى
ئۇيغۇر كىتاب تورى
ئەۋلاد گۇرۇپپىسى

ایسه میل کرک قیلغای هم فتوی داجو بولدی مزد
اوجون لاونغم قیلماق کرک اول قلم زن ایلکینی قلم
اون تورتونجی فصل مدرسلار ذکریدا مدرس ننک
غرضی کرک منصب بولماسا بیلماس علم نی ایتورغه
مرتکیب بولماسا خود نمالیق اوجون درس حوصله سین
توزماسا و خود ستانلیغ اوجون غوغا و تکلم
توزماسا جهل دین دستاری اولوغ و علاقه سی
اوزون بولماسا مباحات اوجون مدرسه ایوانی
باشی انکا اورون بولماسا دینی علومی برله و یقینی
مسایلنی ایلکا تعلیم قیلیشه بی باکلیکلاردین هراسان
و ناپاکلیقلاردین کریزان بولشه یوق که اوزین

عالم بیلکای

فصل مدرسی

اوزین عالم بیلکای نجه مجهول نی معلوم قیلالماغای
انواع فسق نی مباح بلکه حلال بیلکای قیلماس ایشلارنی
قیلماق اندین معلوم بولغای و قیلور ایشلار ترکی
اندین قاعده و رسوم بولغای بو مدرس ایماس که
مبتدع دوژ مونداغ کشی صحبتی اسلام ایلیدین
ممتنع عالم کرک متقی بولسه و اکاه و ایتوری قال الله
قال رسول الله نظم هر نیکه ایتور اول خدا و رسول دین
اندین سونک اولسه مجتهد اولیا سوزین اندین
کشی نی ایشتورونه اورکانوژ بولغای خدا سوزی
یوق ایسه مصطفی سوزین اون بشنجی فصل اطبا
ذکریدا طبیب غه اوز فنیدا حذاقت کرک و بیمارلار

حالیغه شفقت و نفس طبیب غه طبع ملایم و حکما
قولیغه بی دریغ و ملازم سوزیدا رفیق و دلجویلوق
و اوزیدا ارام خوشخویلوق حاذق طبیب که بیمارلارغه
شفقتی بولغای دیسه بولور که عیسی روح الله غه نسبتی
بولغای عیسی ایشی چیقان جان نی تن کا کیکورماک دعا
بیله و مونینک ایشی چیقادورغان جانغه مانع بولماق
دوا بیله مونداغ طبیب اینک یوزی مریض کونکلی کا محبوب دوژ
اسوزی بیمار جانیغه مرغوب دمی علیللارغه دوا
اقدمی خسته لارغه شفا و خضر نجات اینک طلعتی
ابحیات اینک شربتی اکر فنیدا ماهر بولسه
اما بدخوی و بی پروا و درشت کوی مریض غه اکرچه

بر جانب دین

بر جانب دین علاج تیکوروژ اما نجه جانب دین
تغیر مزاج تیکوروژ ولیکن عامی طبیب که ایرور شاکرد
جلاد اول تیغ بیله بوزهر بیله قیلغوجی بیداد اول
موندین یخشیراق دور بی اشتباه کیم اینک قتلی
کنه کار دور مونینک بی کناه هیچ کنه کار مونکا
زلیل بولماسون و هیچ بی کناه انکا علیل نظم حاذق
طبیب خوشکوی تن رنجیغه شفا دوژ عامی و تشدید
خوی ایل جانیغه بلا دوژ اون التنجی فصل کلستانی
نینک خوش نغمه نوا قوشلاری ذکریدا اول نجه
طبقه دوژ اولغی جماعت نقود و کنوز معرفت
الهی دین غنی و خلق تعریفی دین مستغنی دورلار

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۆيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى
ئۆيغۇر كىتاب تورى
ئەۋلاد گۇرۇپپىسى

ایشلاری معانی خزینه سیدین جوهر ترماک وایل
فیضی اوجون وزن سلکی کا نظم برماک نظم اداسی
بغایت ارجمند و بی نهایت شریف دلپسند
وجون ایات کلام دا نازل بار و حدیث معجزه
نظام دا نیلاکان تپار مع القصه ایماس ایل حرمتی
جهتیدین انی شعر دیماس اما بو عزیز قوم نینک پیشوای
و مقتداسی و بو شریف خیلی نینک سردفتری
و سرخیلی و ولایت بحری نینک گوهری و کرامت
اوجی نینک اختری امیر المومنین علی رضی الله عنه
و کرم الله وجهه دور کتم نظم دیوانلاری موجود دور
و انداغ اسرار و نکته لاری نامعدود بو مظهر العجائب

کروهی

کروهی که تابع دور و بعضه نی بیان قیلالی کتم کیم لار
واقع دور فارسی عبارت دا اول جمله دین ناظم
جواهر الاسرار معرفت الهی شیخ فرید الدین عطار
دور و ینه قابل مثنوی و معنوی غواص بحر الیقین
مولانا جلال الدین یعنی مولوی دور میدور که مقصود
لاری نظم دین اسرار الهی اداسی و معرفت
نامتناهی املاسیدین اوزکا یوقتور و ینه هم اولیا
اگاه و مشایخ اهل الله بار دورلار که بولارغه تتبع
قیلیب دورلار بولار بو کلام نینک اداسین و حقایق
معناسین مستحسن بیلیب دورلار و بو خیل دور حقیقت
طریقی نینک سخن ورتی بلکه کیمیاگری و کبریت احمری

ینه بر جماعت دورلار کیم حقیقت اسرارغه مجاز طریقین
مخلوط قیلیب دورلار و کلام لارینی بو اوسلوب دا
مضبوط اتیب دورلار انداغ که معانی اهلی نینک نکته
پردازی شیخ مصلح الدین سعد شیرازی و عشق
کروهی نینک پاکباز و پاک روی امیر خسروی
دهلوی و تصوف دا وقت مشکلات نینک
گره کشایی شیخ ظهیر الدین ثنایی و فرید الدین
اهل یقین شیخ اوحد الدین کرمانی اداسیغه
لافظ خواجه شمس الدین محمدی الحافظ ینه هم
جمعی بار دورلار کیم مجاز طریقی اداسی اولار نظمغه
غالب دور و اولار بو شیوه غه کوپراک راغب انداغکه

کمال اسفهانی

کمال اسفهانی و خاقان شروانی و خواجه کرمانی
مولانا جلال الدین و خواجه کمال انوری و ظهیری
و عبد الواسع دایری و سلمان یساوجی و ناصر
بخاری و کاتبی نشابوری و شاهی سبزواری
و ینه حقیقت مجاز طریقیدا کامل و هر ایکی طریقدا
وافی و شامل نظم اهلی نینک مقتدایی و امامی
حضرت شیخ الاسلام نور الملة والدین
عبد الرحمن الجامی نور الله مرقده و قدس سره
دور کیم اولغی طبقه دا هم شریف مقال و سنکقی
طبقه نینک اداسی دا صاحب کمال دورلار که عالم دا
حال اهلی بولار لطایفی برله مسرور دورلار و بولار معارفی